

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

2011

Daniel Toháček

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Prvky space opery v románech české science fiction

od 40. let 20. století do současnosti

Daniel Toháček

Bakalářská práce

2011

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Daniel TOCHÁČEK**
Osobní číslo: **H08428**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Historicko-literární studia**
Název tématu: **Prvky space opery v románech české science fiction od 40. let 20. století do současnosti.**
Zadávací katedra: **Katedra literární kultury a slavistiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce si klade za úkol stopovat prvky žánru space opery ve vybraných českých sci-fi románech. V úvodu bude nejprve charakterizována science fiction a v základních rysech představen její historický vývoj, poté bude vysvětlen pojem space opera jakožto jedné z forem této literatury. V dalších kapitolách bude čtenář seznámen s vybranými díly některých českých autorů (J. M. Troska, L. Souček, O. Neff, J. W. Procházka, M. Žamboch, P. Macek, J. Kotouč), u nichž bude autor práce hledat postupy typické pro space operu a pokusí se také o postižení jejich vývojových proměn.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ADAMOVIČ, Ivan. Slovník české literární fantastiky a science fiction, Praha 1995. LANGER, Aleš. Průvodce paralelními světy. Nástin vývoje české sci-fi 1976-1993, Praha 2006. NEFF, Ondřej. Něco je jinak, Praha 1981. NEFF, Ondřej - OLŠA, Jaroslav, jr. (edd). Encyklopedie literatury science fiction, Praha 1995.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Antonín Kudláč

Katedra literární kultury a slavistiky

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2011**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

PhDr. Ivo Říha, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2010

Souhrn

Tato práce se zabývá vývojem space opery v česky psané science fiction literatuře. Nejprve charakterizuje tento subžánr a následně poukazuje na použité motivy v dílech vybraných českých autorů. Také poukazuje na společné prvky, které se objevují jak ve světových, tak v českých dílech.

Klíčová slova

Česká literatura, space opera, sci-fi.

Abstract

This thesis deals with the development of space opera in Czech science fiction literature. It characterized this subgenre and points to themes used in selected Czech writers titles. Also refers the common elements that appeared in world's and Czech works.

Keywords

Czech literature, space opera, sci-fi,

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

Daniel Tocháček

V Pardubicích dne 15. 3. 2011

Poděkování

Rád bych poděkoval PhDr. Antonínu Kudláčovi za odborné vedení a cenné rady, které mi poskytoval během vzniku mé práce. Také bych rád poděkoval Michaele Buročkové za důležité poznámky k pravopisné a stylistické stránce textu a pomoci s překladem.

Obsah

ÚVOD	1
1 Science fiction	3
1.1 Historie science fiction.....	4
1.2 Subžánr space opera	7
2 Pronikání space opery do jiných médií	12
2.1 Komiksová tvorba	12
2.2 Televizní a filmová tvorba	14
3 Čeští autoři subžánru space opera.....	18
3.1 J. M. Troska	18
3.2 Ludvík Souček	23
3.3 Petr Macek.....	29
3.4 Jiří Walker Procházka	33
3.5 Robert Fabian.....	37
3.6 Jan Kotouč.....	40
4 Od J. M. Trosky k Janu Kotoučovi	45
4.1 Military sci-fi	48
ZÁVĚR.....	50
BIBLIOGRAFIE.....	51
1. Primární literatura	51
2. Sekundární literatura.....	51
3. Internetové zdroje	52
SUMMARY	53

Úvod

Science fiction, sci-fi nebo jen zkráceně SF se řadí do takzvané populární literatury, která bývá stavěna do opozice vůči literatuře umělecké. Ze strany literárních badatelů a kritiků se jí nedostává výraznější pozornosti, velmi často bývá dokonce označována za zábavné čtivo na okraji braku. **Aleš Langr** ve své kritické práci píše, že „*označíme-li knihu přídomek „science fiction“, automaticky dáváme všanc naděje na její literární uznání, budeme-li se před „kulturními“ čtenáři chlubit svou četbou tohoto druhu literatury, dáváme všanc svojí dobrou pověst*“¹.

Přesto se jedná o žánr rozšířený, který si našel své příznivce. V mnohých případech byl pro čtenáře zdrojem inspirace a nesporně ovlivnil nejen vývoj světového kulturního dění dvacátého století, ale i technický a vědecký pokrok.

Počátky vzniku sci-fi literatury nelze přesně datovat, s jejími prvky se můžeme setkat v dílech, ke kterým bychom tento žánr jen těžko přiřazovali. Světová sci-fi literatura prožívala své zlaté období v době takzvaných pulpových magazínů, se kterými jsou spojováni američtí editoři **Hugo Gernsback** a **John Wood Campbell jr.** Právě tehdy se na stránkách těchto časopisů objevují příběhy o cestách vesmírem a obydlených planetách, které později americký spisovatel **Wilson Tucker** začal nazývat *space operou*, jež se záhy stala respektovaným subžánrem sci-fi, jehož popularita rychle narůstala². Kromě románů a povídek začala space opera rychle pronikat i do rychle rozvíjejících se vizuálních médií, jako jsou komiksy, televize nebo počítačové hry.

Ačkoli se v české sci-fi literatuře zdá, že její zlatý věk přišel později, přesněji v 70. až 80. letech 20. století, jež Aleš Langer nazývá *počátečním obdobím* či *období formování* české sci-fi³, za počáteční dílo české space opery lze považovat v Čechách ojedinělou trilogii *Smrtonoš* spisovatele **J. M. Trosky**. Ta byla vydána již ve 40. letech 20. století.

V prvních kapitolách své bakalářské práce nastíním historii světové sci-fi literatury spolu se subžánrem space opery. Popíši vývoj žánru, a kteří čeští a světoví autoři se na něm podíleli.

Jádro mé práce je obsaženo v následující kapitole, ve které se zaměřím na českou

¹ LANGER, A. *Průvodce paralelními světy. Nástin vývoje české sci-fi 1976 - 1993*. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-857-3, s. 9

² JAMES, E. – MENDLESOHN, F. *The Cambridge Companion to Science Fiction*. New York: Cambridge University Press, 2006, ISBN 978-0-521-81626-7, s. 197

³ LANGER, A. *Průvodce paralelními světy. Nástin vývoje české sci-fi 1976 - 1993*. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-857-3, s. 33

space operu, jejíž vývoj popíši na vybraných autorech a jejich dílech. Poukáži i na typické postupy a zmíním důvody, o kterých se domnívám, že deklarují příslušnost k tomuto subžánru. Tato literární díla se pokusím zařadit do kontextu světové tvorby a pojmenuji shodné motivy, které využívají čeští i světoví autoři.

V další části své bakalářské práce zrekapituluji postupy a motivy, o kterých jsem se zmínil v předchozí kapitole, tentokrát však z pohledu jejich historického vývoje, a zmíním i vznik nových podnětů. Srovnám zejména díla dvou českých autorů, kteří ve svých knihách sloučili space operu s jiným subžánrem, kterým je military sci-fi.

1 Science fiction

V současné době by ve vyspělém světě bylo velmi těžké najít osobu, která by s žánrem sci-fi nebyla nějakým způsobem obeznámena, bez ohledu na její postoj k němu. Sci-fi již přerostla svoji vlastní subkulturu a někteří autoři si vypůjčují její témata a prvky pro svá nefantastická díla. Žánr sci-fi již dávno překročil hranice literatury a přesunul se i na pole filmové a televizní tvorby, počítačových her a výtvarného umění.

Největší český autor sci-fi literatury **Ondřej Neff** ve své průkopnické knize *Něco je jinak* píše „*science fiction je literární laboratoř, ve které se zkoumají reakce člověka na uměle vytvořené podmínky. (...) Sci-fi je literatura, kde je něco jinak.*“⁴ **Neff** pokračuje v rozvoji této hypotézy a dochází k závěru, že za ono magické „**něco je jinak**“ může sám autor díla, protože překládá čtenáři „uměle vytvořené podmínky“ a čeká na jeho reakci.⁵ Dle **Neffa** jsou to právě tyto podmínky, které vymezují sci-fi vůči ostatní literatuře, jenž se soustřeďuje spíše na působení odrazu reality, na náš rozum, popřípadě cit.⁶ Z toho nám tedy vyplývá, že sci-fi zachycuje nějaký jev, událost, nebo věc, jenž je podle autora v době vzniku díla nemožná nebo neexistující, a tudíž jej může prezentovat jako normální, důležitý pro zápletku. Tento jev ve větší míře bývá zpodobňován se skutečným technologickým nebo sociálním vývojem.⁷

Děj autor většinou umísťuje do prostředí odlišného od našeho každodenního života, ať už se jedná o vzdálenou budoucnost, prostředí vesmírné lodě anebo vzdálenou planetu. Někdy se příběh odehrává na Zemi, ovšem ve vesmíru alternativnímu k tomu našemu, kde došlo v minulosti k události, která změnila běh dějin. Tyto alternativní světy jsou založeny na hypotetické situaci „**jak by to bylo, kdyby**“. Tyto případy jsou popisovány jako **kontrafaktuální historie**.⁸

V sci-fi literatuře se hojně využívá motivů fantaskních putování, ať už se jedná o mezihvězdné cesty či cestování časem. Důležitým motivem bývá vynález, kterým může být velmi účinná zbraň nebo přístroj s mimořádnými vlastnostmi. Postavy vystupující v těchto motivech jsou pak geniální, ale také často šílení vědci, cestovatelé, vojáci, či osoby, které se do dané situace dostaly úplnou náhodou. Často se zde můžeme setkat i s mimozemšťany,

⁴ NEFF, O. *Něco je jinak: komentáře k české literární fantastice*. Praha: Albatros, 1981, s. 7.

⁵ Tamtéž, s. 8.

⁶ Tamtéž, s. 9.

⁷ LANGER, A. *Průvodce paralelními světy. Nástin vývoje české sci-fi 1976 - 1993*. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-857-3, s. 14.

⁸ MOCNÁ, D. – PETERKA, J. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X, s. 621.

roboty, androidy apod.⁹

1.1 Historie science fiction

Počátky žánru science fiction lze jen velmi obtížně datovat, neboť jeho prvky nachází v dílech, která bychom do něj nezařadili a ani jejich autoři nejsou považováni za spisovatele vědeckofantastické literatury. Někteří teoretici vidí kořeny sci-fi v klasických dílech amerického autora Edgara Alana Poea. Jako příklad lze uvést jeho povídku *Mesmeric Revelation* (Atraktivní zjevení - 1844), součást sbírky *Grotesque and Arabesque* (Grotesky a arabesky), pojednávajíc o vizionářské realitě podobné té naší. Tento popsáný svět lze považovat za první alternativní realitu nebo-li cestování časovými dimenzemi, jak ho známe ze současné sci-fi literatury.¹⁰

Obdobně se s fantaskními prvky můžeme setkat také v románu **Mary Shelleyové** *Frankenstein*, který vyšel již v roce 1818. Dílo pojednává o vynálezu vědce Viktora Frankensteinova, který stvoří umělého člověka-monstrum a pomocí smyšleného přístroje je oživen. Toto umělé stvoření můžeme považovat za prvního robota, ještě dříve, než o nich psal **Karel Čapek** ve své divadelní hře *R.U.R.*¹¹ *Frankenstein* se stal u publika velmi populárním a vzniklo několik jeho filmových adaptací různé umělecké kvality, stejně jako byl jeho ústřední motiv nesčetněkrát parafrázován v literární, televizní i filmové tvorbě. Za nejslavnější filmovou verzi románu můžeme považovat film černobílé éry režiséra **Jamese Whalea** z roku 1931, který se zařadil mezi klasiku žánru.

Někteří teoretici datují vznik sci-fi až rokem 1929, kdy termín science fiction poprvé nazval a popsal americký spisovatel lucemburského původu **Hugo Gernsback**¹². Většina badatelů se však shodne, že se začátky tohoto žánru jsou spojeni dva významní autoři, Francouz **Jules Verne** a Brit **Herbert George Wells**. Oba byli inspirací pro své následovníky a jejich odkaz dal vzniknout sci-fi literatuře v podobě a rozsahu v jakém ji známe dnes.

Byli to právě **Verne a Wells**, kdo dal vzniknout prvnímu rozdělení sci-fi jako žánru a to na část technologickou, někdy označovanou jako hard sci-fi, která je známá také jako

⁹ MOCNÁ, D. – PETERKA, J. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X, s. 622.

¹⁰ CLUTE, J. – NICHOLLS, P. *The Encyclopedia of Science Fiction*. New York: St. Martin, 1995. ISBN 0-7172-3999-3, s. 1740

¹¹ Tamtéž, s. 65

¹² NEFF, O. – OLŠA, J. *Encyklopedie literatury science fiction*. 1. vyd. Praha: AFSF; Praha: H+H, 1995, ISBN 80-85390-33-7; ISBN 80-85787-90-3, s. 30

verneovská větev, a část společensko-psychologickou, označovanou za **wellsovskou**¹³. **Verneovská** větev se zabývá více technickou stránkou, vynálezy, které by mohly zasáhnout do vývoje lidské společnosti a reakce na ně. Nejznámějším zástupcem této větve je **Isaac Asimov** a jeho povídková sbírka *I, Robot* (Já robot - 1950). Oproti tomu **wellsovská** větev se zabývá spíše psychologii postav a její díla se někdy označují za soft sci-fi. Jedním z klasických děl tohoto druhu literatury je *The Martian Chronicles* (Mart'anská kronika - 1950) autora **Raye Bradburyho**.

Na vývoj současné sci-fi literatury měl zásadní vliv rok 1926, od kdy se datuje éra tzv. **pulpových magazínů**. Jednalo se o levné časopisy o rozsahu 128 stran, které dostaly své jméno z anglického "pulp", označení pro levnou dřevovinu, z které se vyráběl papír, na kterém byly tištěné. Právě v tomto roce **Hugo Gernsback** založil první pulpový magazín zaměřený čistě na sci-fi, *Amazing Stories*. Časopis zprvu otiskoval povídky **Poea**, **Wellse** a **Vernea**, kteří byli považováni za otce sci-fi jako žánru. Za svou éru byl magazín mnohokrát zrušen a poté znovu vzkříšen. Takto přetrval až do roku 1995, kdy bylo vydáno zřejmě jeho poslední číslo¹⁴. Dalším významným pulpovým magazínem byl *Astounding Stories Of Super-science* (dále jen *Astounding*), jehož první číslo bylo vydáno v roce 1930. Pod názvem *Analog Science Fiction and Fact* vychází do dnešních dnů, čímž se stal nejdéle vycházejícím magazínem svého druhu¹⁵.

Přelomovým byl rok 1937, kdy se **John Wood Campbell jr.** stal šéfredaktorem *Astounding* a tím začala takzvaná druhá éra sci-fi magazínů, někdy nazývána **zlatý věk sci-fi** (Golden Age of Sci-fi)¹⁶. Pod Campbellovým vedením došlo v časopise k velkým obsahovým změnám, kladl větší důraz na uměleckou kvalitu vydávaných povídek, dbal na uvěřitelnost příběhů a chtěl po autorech, aby přestali s nadbytečným vysvětlováním technické stránky věci a více se zaměřili na člověka jako takového.

Z této školy vzešlo mnoho autorů, kteří jsou dodnes považováni za klasiky na poli vědeckofantastické literatury. Jejimi nejznámějšími zástupci jsou spisovatel ruského původu **Isaac Asimov** a Američané **Frank Herbert** a **Robert A. Heinlein**¹⁷.

Brzy se magazíny zaměřené na sci-fi literaturu se rozšířily také mimo Spojené státy

¹³ LANGER, A. *Průvodce paralelními světy. Nástin vývoje české sci-fi 1976 - 1993*. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-857-3, s. 18-19.

¹⁴ CLUTE, J. – NICHOLLS, P. *The Encyclopedia of Science Fiction*. New York: St. Martin, 1995. ISBN 0-7172-3999-3, s. 49

¹⁵ Tamtéž, s. 117

¹⁶ JAMES, E. – MENDLESOHN, F. *The Cambridge Companion to Science Fiction*. New York: Cambridge University Press, 2006, ISBN 978-0-521-81626-7, s. 37

¹⁷ Tamtéž, s. 40 - 41

americké a začaly vycházet i na starém kontinentu, kde si rychle našly své věrné čtenáře. Za nejvýznamnější magazín padesátých let je považován britský *Galaxy Science Fiction* (Galaxie sci-fi), který se zaměřoval převážně na spekulativní stránku fantastiky, autoři obvykle kritizovali negativní jevy ve společnosti a klišé v samotné sci-fi. „*Ukázalo se, že právě v satirické nadsázce a ve společenské kritice je silná stránka science fiction a že na tomto poli je schopna vstoupit do literatury jako rovnocenný partner. Projevilo se to všeobecným uznáním kvalit autorů, kteří začínali jako spisovatelé science fiction. Nejznámější z nich jsou Ray Bradbury a Kurt Vonnegut jr.*“¹⁸

Dalším důležitým magazínem v anglofonních zemích se stal londýnský *New Worlds*, který byl významný pro vzkříšení britské spekulativní sci-fi literatury. Ta od Wellsových dob postupně upadala, což je patrné mimo jiné v románu spisovatele **Arthura C. Clarka** *Childhood's End* (Konec dětství - 1953), jehož první část vyšla v roce 1950 právě v tomto časopise pod názvem *Guardian Angel* (Anděl strážný - 1950).¹⁹

V roce 1964 se vedení *New Worlds* ujal další britský spisovatel **Michael Moorcock** a dal mu zcela nový pohled na žánr. Ten měl pominout technickou stránku příběhu a zaměřit se více na vývoj společnosti a jednotlivce. Toto hnutí, pro které se ujal název *New Wave* (Nová vlna), se přesunulo více na rovinu umělecké prózy, a to nejen řemeslným zpracováním příběhu, ale i vnímavostí obsahu k palčivým problémům současné společnosti²⁰.

Přes nesporně významnou roli pulpových magazínů pro vývoj sci-fi jako žánru však v šedesátých letech dvacátého století došlo k jejich úpadku, což úzce souviselo se stoupající oblibou tzv. paperbacků, knih v měkké vazbě kapesního formátu. Společně se čtenáři přešla na tento jednodušší formát i většina autorů a nastal tak úpadek časopisů jako hlavního média pro sci-fi.

Po mnoho let se autoři fantaskní literatury zaměřovali převážně na její psychologickou a spekulativní stránku. Přelom nastal v polovině osmdesátých let, kdy skupina autorů kolem amerického spisovatele **Bruce Sterlinga** začala navazovat na původní tradici technické hard sci-fi. Pro drsně laděné povídky zaměřující se na okraj společnosti a její symbiózu s technikou se ujal název **kyberpunk**²¹.

¹⁸ NEFF, O. – OLŠA, J. *Encyklopedie literatury science fiction*. 1.vyd. Praha: AFSF; Praha: H+H, 1995, ISBN 80-85390-33-7; ISBN 80-85787-90-3, s. 51

¹⁹ JAMES, E. – MENDLESOHN, F. *The Cambridge Companion to Science Fiction*. New York: Cambridge University Press, 2006, ISBN 978-0-521-81626-7, s. 42

²⁰ NEFF, O. – OLŠA, J. *Encyklopedie literatury science fiction*. 1.vyd. Praha: AFSF; Praha: H+H, 1995, ISBN 80-85390-33-7; ISBN 80-85787-90-3, s. 52 – 53

²¹ Tamtéž, s. 54 – 55

1.2 Subžánr space opera

Space opera je v současnosti nejběžnějším a nejrespektovanějším subžánrem sci-fi²². Ačkoli má svou literární podobu, její filmová a televizní tvorba ji nejvíce proslavila. Mezi diváky science fiction se těší velké oblibě dva nejslavnější zástupci, filmová sága *Star Wars* (Hvězdné války) a televizní seriál *Star Trek*. Ti pronikli dokonce hluboko do povědomí široké veřejnosti a v západní kultuře by se velmi těžko hledala osoba, která by alespoň o jednom z nich nikdy neslyšela.

Stejně jako u samotné sci-fi, i počátky space opery jako jejího subžánru se jen obtížně datují. Témata typická pro space operu se objevovala v některých dílech ještě předtím, než se jako žánr ustálila ve sci-fi magazínech. Obecně je však za první literární dílo, které mělo její klasickou podobu, považován román *The Skylark of Space* (Skřivani vesmíru – 1928) spisovatele **Edwarda E. Smitha**. Román byl vydavateli několikrát odmítnut, než nakonec vyšel v *Amazing Stories*. Setkal se s nadšeným ohlasem a čtenáři požadovali více podobných příběhů, které šéfredaktor **Ginsberg** začal nazývat „*interplanetary stories*“²³.

Třicátá léta byla **zlatým věkem** space opery. Díla se podobala námořním příběhům, detektivkám nebo příběhům z kolonizace Divokého západu. Nekonečným vesmírem se proháněli zlověstní piráti, kteří okrádali nevinné cestující, ziskuchtiví zlatokopové hledali na asteroidech zlato a drahé kamenní a vytrvalí agenti pronásledovali zločince po neprobádaných planetách. Všechny příběhy spojovalo jedno společné: vesmír byl novým otevřeným prostorem, který autoři ho chtěli co nejvíce přiblížit čtenáři, a aby podnítili čtenářovu představivost a fantazii, používali známé příběhy²⁴.

Na druhé straně sci-fi romány amerických spisovatelů **Edwarda E. Smitha** nebo **Johna W. Campbella** posunuly hranice ještě dále. Hlavní postavy jejich děl, povětšinou hrdinní géniové, často úspěšně čelili obrovské převaze mimozemšťanů vybavených silnými a technologicky vyvinutými zbraněmi.

I přes rychle vzrůstající oblíbenost space opery byl tento subžánr pojmenován až roku 1941, kdy jiný americký spisovatel **Wilson Tucker** glosoval žánr těmito slovy: „*In these hectic days of phrase-coining, we offer one. Westerns are called „horse operas”, the morning housewife tear-jerkers are called „soap operas”. For the hacky, grinding, stinking, outworn*

²² JAMES, E. – MENDLESOHN, F. *The Cambridge Companion to Science Fiction*. New York: Cambridge University Press, 2006, ISBN 978-0-521-81626-7, s. 197

²³ Tamtéž, s. 199

²⁴ Tamtéž, s. 199

*spaceship yarn, or world-saving for that matter, we offer „space operas.“*²⁵

Tucker je též autorem prvního popisu základních tří charakteristik typických pro žánr space opery, které jsou následovné.

Za prvé: příběh musí pracovat s vesmírnou lodí. I když se děj odehrává na mimozemské planetě, musí být jasné, jak hrdina přiletěl či jak se vrátí zpět. Pokud to není v příběhu známo, měli bychom tyto příběhy nazývat spíše *planetary romances* (planetární romance).

Za druhé: space opera musí mít napínavý, dobrodružný děj, který se odehrává na cizích planetách, s přátelskými či nepřátelskými mimozemšťany.

Za třetí: tendence space opery jsou spíše jako u westernu a často podlehnou průměrnosti²⁶.

Vedle úspěšných výše jmenovaných spisovatelů **Edwarda E. Smithe** a **Johna W. Campbella** je nanejvýše nutné zmínit dalšího spisovatele klasické space opery, Američana **Edmonda Hamiltona**. Své příběhy zasazoval do ohrožených světů a vysloužil si tak přezdívku „*zachránce světů*“ nebo „*ničitel světů*“. Přesto v díle *The Dead Planet* (Mrtvá planeta - 1946) prokázal svou schopnost napsat pesimistickou space operu. Dalším z jeho významných děl v žánru space opery je série příběhů *Captain Future* (Kapitán Budoucnost), která bývá označována za předchůdkyni *Star Treku*²⁷.

Space opera nezadržitelně pronikala do vizuálních médií, jako jsou komiks a televize. První komiksovou sérií s touto tematikou byla *Buck Rogers in 25th century* (Buck Rogers v 25. století - 1929 – 1967) amerického autora **Dicka Calkinse**. Průkopníkem televizní tvorby byl seriál *Captain Video* (Kapitán Video - 1949–56), který ovšem trpěl nedostatečnými trikovými efekty. Ruku v ruce s průnikem space opery do jiných médií šlo její postupné vytrácení se ze stran pulpových magazínů.

Space opera se zaměřila na objevování a dobývání vesmíru, ale po ovládnutí nových území vyvstala zásadní otázka. Jak vládnout vesmíru a jak v něm žít? Odpovědi na tyto otázky nabídli svými díly již zmiňovaní **Isaac Asimov** a **Robert A. Heinlein**, **Asimov** novou sérií *Foundation* (Nadace – 1942) a **Robert A. Heinlein** svou ranou tvorbou, příběhy odehrávajícími se na koloniích Měsíce, Marsu či Venuše.

Ovšem významný vliv na čtenáře měl reálný světový vesmírný program, pracující na

²⁵ JAMES, E. – MENDLESOHN, F. *The Cambridge Companion to Science Fiction*. New York: Cambridge University Press, 2006, ISBN 978-0-521-81626-7, s. 197

²⁶ Tamtéž, s. 197-198

²⁷ Tamtéž, s. 200

skutečném dobytí vesmíru člověkem. Čtenáři se v důsledku toho začali dožadovat realističtějších příběhů²⁸. Prvním takovýmto dílem se stalo *Prelude to Space* (Úvod k vesmíru - 1951) od britského autora **Arthura C. Clarka**.

I přes vzrůstající popularitu vycházela space opera i nadále jen v druhořadých magazínech pochybné literární hodnoty, jakými byl například *Planet Stories*. Nicméně se v tomto prostředí začalo dařit subžánru *Ruritanian romance*. Autoři si pro ně vypůjčovali náměty z cest středověkou Evropou, které snadno kombinovali s putováním vesmírem. Tyto příběhy nazýváme *Ruritanian space opera* (Ruritanianská vesmírná opera). Jejich hrdinou je povětšinou obchodník nebo diplomat, cestující mezi různými planetami nebo mimozemskými aliancemi. Jeho hlavním předností již není fyzická síla, ale výmluvnost a schopnost taktického jednání²⁹.

V šedesátých letech se noví autoři začali vůči klasické space operě vymezovat a její témata parodovali. Prvním takovým dílem je *The Stainless Steel Rat* (Ocelová krysa - 1961) a na něj navazující série z pera amerického spisovatele **Harryho Harrisona**, která se dodnes mezi čtenáři těší oblibě a jejíž nejnovější část vyšla v roce 2010. Dalším **Harrisonovým** satirickým dílem parodujícím typickou space operu je *Bill, the Galactic Hero* (Bill, galaktický hrdina - 1965). Z evropské tvorby je vynikajícím příkladem satirické space opery trilogie *The Hitchhiker's Guide to the Galaxy* (Stopařův průvodce po galaxii - 1979-1982) Brita **Douglase Adamse**. Ta byla zfilmována britskou veřejnoprávní stanicí BBC a její mimořádný úspěch potvrdil, že se space opera stala platnou součástí populární kultury³⁰.

Vedle satiricky laděných děl se na televizních obrazovkách objevil kultovní seriál *Star Trek* (1966 – 1969) amerického autora **Gene Roddenberryho**, který lze považovat za vrcholné dílo vývoje tohoto subžánru v televizní tvorbě šedesátých let dvacátého století. Přestože byl **Roddenberry** silně ovlivněn klasickou space operou a ruritanian space operou, přišel s do té doby nevídaným důrazem na cit a emoce postav. Zatímco do té doby hlavní hrdina televizní space opery zachraňoval planety s krásnými pozemšťankami i mimozemšťankami po svém boku, *Star Trek* zavedl diváka do prostředí vesmírné lodě, kde hlavní roli hrálo silné pouto mezi hlavními postavami, šarmantním kapitánem Kirkem, jeho prvním důstojníkem, mimozemšťanem Spockem, a lodním doktorem McCoyem, které přesáhlo dříve charakterizovaný rámec space opery. Jejich vzájemný vztah, společné a přesto

²⁸ JAMES, E. – MENDLESOHN, F. *The Cambridge Companion to Science Fiction*. New York: Cambridge University Press, 2006, ISBN 978-0-521-81626-7, s. 200

²⁹ Tamtéž, s. 201 - 202

³⁰ Tamtéž, s. 203

různorodé reakce na situace, do kterých byli postaveni a konflikty mezi horkokrevným McCoyem a chladně logickým Spockem, často tvořili nedílnou součást zápletky. Seriál po svém zrušení přežíval v takzvaných fanzinech, fanoušky vydávaných časopisech, kde uveřejňovali své povídky ze světa *Star Treku*, a právě v této tvorbě během sedmdesátých let došlo poprvé k homosexuálnímu pojetí vzájemného přátelství těchto tří postav, což dalo vzniknout takzvané slash-fiction jako subžánru fanovské fikce.

Nejslavnějším dílem filmové space opery jsou bezesporu již výše zmiňované *Star Wars*, které oproti *Star Treku* nepřinesly do žánru nic příliš inovativního. Děj, ačkoli zobrazuje exotické planety i mimozemšťany a velkolepé vesmírné lodě, není nijak komplikovaný, ani ničím převratný. Jeho předlohu lze najít už ve starých eposech, kde se hlavní hrdina se skupinou věrných spolubojovníků vydává do boje s temnou říší zla. *Star Wars* si své fanoušky získaly hlavně díky svému vizuálnímu zpracování, které bylo do té doby nevídané. Úspěch *Star Wars* a *Star Treku* vedl k dalšímu přesunu space opery spíše na filmové a televizní pole a jejich dalšímu mizení z pulpových magazínů, které svým čtenářům nemohly nabídnout vizuální zpracování příběhu³¹.

V současné době se formuje nová space opera reprezentovaná texty, které můžeme označit jako *postmodern space opera* (postmoderní vesmírná opera). Neexistuje žádné dílo, na kterém bychom ji jako žánr mohli přesněji charakterizovat. Příběhy jsou epické jako klasická space opera, navíc jsou přirostlé britkým cynismem, hlubším než samoučelný pragmatismus ruritanian space opery či znepokojujícím pesimismem o budoucnosti lidstva. Místo toho, aby autoři popisovali vesmír zaplněný humanoidními tvory, jsou zde popisovány různé formy života; lidé, exotičtí mimozemšťané, stroje nebo jejich kombinace docílené technologickým pokrokem nebo bioinženýrstvím. Lidé už zde nejsou dominantním druhem³².

Prvními typickými zástupci myšlenkových postupů postmoderní space opery jsou **Dan Simmons** se svou sérií *Hyperion* (1989 – 1997) nebo **Bruce Sterling** s *Schismatrix* (1985) a *Schismatrix Plus* (1996). Typickým zástupcem britkého cynismu postmoderní space opery je série z prostředí *The Culture* od skotského autora **Iaina M. Bankse**. První novela této série, *Consider Phlebas* (*Zvažte Phlebas* - 1987), která nabízí spíše klasickou zápletku. Během války mezi Idirany a Culture se hlavní hrdina, Idiranský tajný agent, snaží získat umělou inteligenci vyvinutou rasou *Culture*, která sama žije v utopické říši ovládané podobnou myslí. Už samotný název románů, který je převzatý z knihy *The Wasteland* (Pustina; 1922) **T. S.**

³¹ JAMES, E. – MENDLESOHN, F. *The Cambridge Companion to Science Fiction*. New York: Cambridge University Press, 2006, ISBN 978-0-521-81626-7, s. 204 - 205

³² Tamtéž, s. 206

Eliota naznačuje, že Idirané ve své snaze selžou³³.

Motiv space opery významně ovlivňuje i jiná odvětví současné technologicky vyspělé společnosti a otevírá nové široké možnosti pro její využití. Tím je téma space opery v podobě počítačových her, filmů a televizních seriálů nebo komiksů žánrem, který dokázal v krátké době najít příznivce nejen v řadách čtenářů tohoto druhu literatury.

³³ JAMES, E. – MENDLESOHN, F. *The Cambridge Companion to Science Fiction*. New York: Cambridge University Press, 2006, ISBN 978-0-521-81626-7, s. 206 - 207

2 Pronikání space opery do jiných médií

Space opera rychle začala pronikat do vizuálních médií, jakými jsou komiksy, televizní či filmová tvorba a v současné době i do osobních počítačů v podobě videoher. Právě v těchto médiích subžánr čtenáři umožňuje dokreslovat děj, postavy i prostředí. Proto se mnozí autoři se svými díly pokoušeli v tomto odvětví uspět³⁴. Například do historie rozhlasových her se roku 1938 výrazně v New Yorku zapsalo odvysílání rozhlasové hry o invazi Mart'anů na Zemi *Válka světů* **Herberta G. Wellse**. Bohužel ale nechvalně, neboť její realističnost a také souhra náhod vyvolala v americké populaci rozsáhlou a velmi vážnou hysterii. V moderní době se také otevírá pro space operu nový prostor v podobě video her, jsou jimi například *Freelancer* nebo úspěšná strategie *Homeworld*.

2.1 Komiksová tvorba

I když komiks nabízí čtenářům vizuální zpracování, sci-fi díla měla velmi pomalý a složitý vývoj³⁵. V devatenáctém století ilustrace dosáhly dostatečné propracovanosti, která jim umožnila zacházet s fantaskními výtvary obratněji.

Velkým mezníkem se stala komiksová série *Buck Rogers in the 25th century* (Buck Rogers v 25. století; 1929 – 1967) inspirovaná romány z pulpového magazínu *Amazing Stories* a vedle hlavního hrdiny *Bucka Rogerse* se zde poprvé objeví i *Flash Gordon*. Příběhy se odehrávaly v daleké budoucnosti nebo minulosti a v sérii byly překresleny eposy klasické literatury zmodernizované například o vesmírné lodě nebo laserové zbraně. Jedná se o první komiksovou sérii z prostředí space opery³⁶. Roku 1934 se objevila další série tohoto subžánru *Flash Gordon* **Alexe Raymonda**. Hlavní hrdina bojuje na vzdálené planetě se šíleným diktátorem a vědcem *Zarkovem*, komiks nabyl nečekané popularity a u firmy **DC Comics** vychází dodnes. V roce 1980 byl na jeho motivy natočen úspěšný stejnojmenný celovečerní film, režírovaný **Mikem Hodgesem**, který posléze následoval televizní seriál.

Zpočátku komiksy obsahovali pouze jednoduché **stripy** (velmi krátký, povětšinou černobílý proužek komiksu; uveřejněný se ve spodní části novin), ovšem s rostoucí oblibou

³⁴ JAMES, E. – MENDLESOHN, F. *The Cambridge Companion to Science Fiction*. New York: Cambridge University Press, 2006, ISBN 978-0-521-81626-7, s. 201

³⁵ CLUTE, J. – NICHOLLS, P. *The Encyclopedia of Science Fiction*. New York: St. Martin, 1995. ISBN 0-7172-3999-3, s. 465

³⁶ Tamtéž, s. 465

tohoto média se s ním začalo v USA experimentovat³⁷. Z tohoto procesu vzešla moderní kniha s názvem *Action Comics* (DC Comics - 1938), se *Supermanem* jako hlavním hrdinou. První vydanou komiksovou knihou zaměřenou na space operu byly *Amazing Mystery Funnies* (1938).

V roce 1946 známý americký sci-fi spisovatel **Edmond Hamilton** začal psát pro věhlasného amerického vydavatele komiksů **DC Comics**. Tímto spojením vzniklo mnoho příběhů o *Supermanovi*, které lze považovat za kultovní díla subžánru space opery. Osobně považuji za nejvydařenější komiksovou knihu *Superman under The Red Sun* (Superman pod červeným sluncem – 1946). Po celou dobu stále vycházely v novinách další a další sci-fi stripy, za zmínku stojí dva tituly *Seetee Shock* (1950) a *Seetee Ship* (1951) známého spisovatele space oper **Jacka Williamsona**. Bohužel kvůli vyhlášení komiksového zákona ve Spojených státech amerických v roce 1955 zaniklo nejedno vydavatelství a příběhy se staly neoriginálními a často se opakovaly³⁸.

V sedmdesátých letech dvacátého století prošlo mnoho populárních superhrdinů proměnou a jejich příběhy byly více ovlivněny narůstající popularitou space opery. U vydavatelství **DC Comics** to byla především série *Green Lantern* (1940) **Billa Fingera**, která nás zavedla na fantaskní světy a kultovní série *Justice League of America* (1960) **Gardnera Foxe**, kde se spolu se *Supermanem* objeví známí hrdinové napříč vesmírem **DC**.

Dalším trendem byly adaptace populárních televizních seriálů jako *Star Trek* nebo *Doctor Who*, které si v sedmdesátých letech získaly ještě více na popularitě³⁹. Za zmínku rozhodně stojí adaptace sci-fi filmu *2001: A space odyssey* (1977) **Jacka Kirbyho** pro **Marvel Comics**.

Další komiksovou adaptací byla série *Star Wars*, komiks však vycházel pouhých deset let (1977 – 1986) a za svou existenci i několikrát změnil vydavatele. Naproti tomu komiksová adaptace *Star Treku*, vznikla v osmdesátých letech a ve Velké Británii vychází dodnes. V roce 1984 se **Marvel** spolu s **Epic Comics** rozhodl vydat samostatný výtisk komiksu *Starstruck* (1985 – 1986) **Elaine Lee**, následovaný pokračováním *Starstruck: The Expanding Universe* (1990 – 1991). Jedná se o exotickou, eroticky laděnou a humornou space operu odehrávající se v daleké budoucnosti, plné ženských hrdinek.

³⁷ CLUTE, J. – NICHOLLS, P. *The Encyclopedia of Science Fiction*. New York: St. Martin, 1995. ISBN 0-7172-3999-3, s. 466

³⁸ Tamtéž, s. 467

³⁹ Tamtéž, s. 468

2.2 Televizní a filmová tvorba

První zajímavý fakt, který bychom si měli uvědomit o sci-fi televizní tvorbě je, že nikdy neměla velké komerční úspěchy.⁴⁰ Přesto se mnoho filmových režisérů pokoušelo zaujmout širší publikum, dokonce i slavný režisér **Steven Spielberg** se tímto žánrem nechal inspirovat a natočil sérii *Amazing Stories* (1985 - 1987). Zlomovým rokem pro sci-fi filmy bylo až rok 1977, kdy se v kinech objevila díla jako *Star Wars* **George Lucase**, *Close Encounters of the Third Kind* (Blízká setkání třetího druhu - 1977) **Stevena Spielberga** a v neposlední řadě i *Superman* (1978) **Richarda Donnera**. V americké televizní tvorbě uspěla díla jako již zmiňovaný *Star Trek* (1966) **Gena Roddenberryho** anebo série *Twilight Zone* (1959 – 2002). Ve Velké Británii je dodnes nejznámějším zástupcem žánru *Doctor Who* (1963 - 2011) **Sydneyeho Newmana**, jehož hlavním hrdinou je mimozemský cestovatel časem, který se ve své vesmírné lodi/stroji času spolu se svými často lidskými společníky vydává do minulosti, budoucnosti a na neznámé planety. Seriál byl původně určen pro děti a nesl se ve vzdělávacím duchu, v současnosti se však spíše jedná o zábavnou rodinnou space operu.

Prvním sci-fi televizním seriálem byl *Captain Video* (1949 - 1956), který byl určen především pro dětské publikum. Bohužel jeho nízký rozpočet se podepsal na velmi nekvalitních filmových efektech. Přesto si jeho úspěch u mladších diváků zajistil natáčení dalších podobných děl ze subžánru space opery, například *Space Cadet* (1950-1955), *Space Patrol* (1950-55) a mnoho dalších.

Velkého významu na poli televizní sci-fi dosáhl již dříve zmíněný *Star Trek* (1966) **Gena Roddenberryho**. Jedná se o space operu odehrávající se v daleké budoucnosti na vesmírné lodi *Enterprise*, které velel charismatický kapitán Kirk. Po jeho boku mu stál jeho prvním důstojník a přítel, logický mimozemšťan Spock, který pocházel ze spřátelené planety Vulkán. V seriálu se objevilo mnoho motivů tohoto subžánru, ať už se jednalo první kontakty s mimozemšťany na cizích planetách, objevování vyspělých technologií nebo cesty časem.

Pod zástěrkou daleké budoucnosti a sci-fi poukazoval na spousty tabuizovaných témat, jako byl například rasismus nebo sexismus. Jeho pozice v subžánru space opery mu dovolila zajít tam, kam se seriály pro širší publikum neodvážily zajít, například se v seriálu odehrál první polibek černošky s bělochem v televizi⁴¹. Bylo natočeno celkem pět hraných seriálů, jeden kreslený a jedenáct celovečerních filmů. Seriál si získal velikou oblibu po celém světě a

⁴⁰ CLUTE, J. – NICHOLLS, P. *The Encyclopedia of Science Fiction*. New York: St. Martin, 1995. ISBN 0-7172-3999-3, s. 2236

⁴¹ Heslo Co je to Star Trek. In *Trekkies: Český Star Trek portál* [online]. CZE, 18.10. 2005 [cit. 2011-02-19]. Dostupné z: <<http://www.trekkies.cz/view.php?cisloclanku=2005101801>>.

stal se významným dílem televizní sci-fi⁴². Získal mnoho televizních i filmových ocenění a zatím poslední film *Star Trek XI* získal i nejvyšší ocenění filmové akademie zlatou sošku Oscara v kategorii masky.

Na motivy *Star Treku* vzniklo mnoho knih, komiksů a dalších děl či navazujících komerčních produktů a reklamních předmětů, které napodobují předměty z nich. V Británii se roku 1975 zrodil seriál *Space 1999* (1975 - 1978) **Garryho Andersona**. Byla to imitace *Star Treku*, a i když si kupodivu získala pozornost i diváky, trvala jen krátce a byla brzy ukončena. *Star Trek* byl několikrát zparodován, a to i samotnými fanoušky, což dokládá například finský film *Star Wreck: In the Pirkinning* (1992) **Samulima Torssonenema** nebo komerční *Galaxy Quest* (1999) **Deana Parisota** natočená studiem **Dreamworks**.

Star Trek si získal kultovní postavení v západní kultuře a pro své fanoušky nabyl až ikonického významu. Dal vzniknout novému odvětví souvisejícímu s filmovým a televizním průmyslem, když byl uspořádán první takzvaný *con* (zkratka anglického convention – sjezd, konference), který se setkal s nečekaným ohlasem. V současné době je asi největší conovou sérií na světě americký **ComicCon**, který má každoročně tisíce účastníků.

Asi nejznámějším filmovým zástupcem space opery je již zmíněná série *Star Wars*. Pokud děj zjednodušíme, nese aspekty antických heroických příběhů, středověkých romancí a v krajním případě by se děj dal označit za pohádkový. Je v něm obsažen ústřední motiv boje dobra se zlem, dobro zastoupené mladíkem, který s pomocí moudrého starce zjišťuje, že disponuje až magickými schopnostmi, zlo v podobě mocného impéria, zpodobněné temnou postavou *Dartha Vadera* jako zlého čaroděje. Nechybí ani unesená *princezna*, která je jím držena ve vězení. Tento poněkud primitivní a neoriginální děj byl však audio-vizuálně zpracován do podoby, která tehdejšími divákům učarovala. Právě díky formě, jakou byl film podán, si získal nejznámější cenu sci-fi žánru, **Hugo**, pojmenovanou po zakladateli magazínu *Amazing Stories* **Hugo Gernsbackovi**. Na úspěchy *Star Wars* navázal **George Lucas** dalším pokračováním, která tvoří filmovou ságu, tak jak ji dnes známe. V současné době ji tvoří šest celovečerních hraných filmů, jeden animovaný a na něj navazující seriál, nespočet knih i komiksů.

Tvůrce *Star Wars*, **George Lucas**, jako první přišel s nápadem navázat na úspěch filmu prodejem předmětů s motivy ságy, jenž nakonec vytvořil převážnou většinu komerčního zisku filmů a dal vzniknout výrobě předmětů s televizní a filmovou tematikou jako průmyslového odvětví. Právě zisky z prodeje těchto předmětů mu umožnily založit společnost

⁴² CLUTE, J. – NICHOLLS, P. *The Encyclopedia of Science Fiction*. New York: St. Martin, ISBN 0-7172-3999-3, s. 2240

Lucasfilm, zaměřenou převážně na sci-fi tvorbu.

Velký úspěch *Star Wars* vedl v sedmdesátých letech dvacátého století ke vzniku několika víceméně seriálových space oper jím inspirovaných, z nichž za zmínku stojí pouze *Battlestar Galactica* (1978-1980). Ta by nejspíše také upadla v zapomnění, kdyby v roce 2003 nedošlo k jejímu přepracování **Ronaldem D. Moorem**. Autor temným způsobem zpracovává téma hrozícího vyhlazení lidstva roboty, jenž sami stvořili, mimo jiné se zabývá také náboženskými a filozofickými motivy spojenými s jejich existencí. Dalo by se říci, že se svým zpracováním blíží postmoderní space opeře.

Jednou z nejslavnějších space oper, která vznikla v devadesátých letech dvacátého století, je film *Stargate* (Hvězdná brána - 1994), kde se ústřední motiv filmu zabývá možností, že staří egyptští bohové mohli být ve skutečnosti mimozemšťané s vyspělou technologií, což později potvrdí nález zařízení, které umožňuje přepravu na jiné planety. Na úspěšný film navázaly postupně tři televizní seriály a popularita této space opery je srovnatelná se *Star Trekem*.

V roce 2002 vznikl další typicky žánrový seriál, *Firefly* od **Josse Whedona**, který se svým způsobem vracel k původnímu tématu raných space oper. V podstatě se jednalo o western zasazený do vesmíru. Ačkoli *Firefly* nebyl v televizi příliš oblíben, slavil velké úspěchy po vydání na DVD nosičích a v roce 2005 byl do kin uveden navazující celovečerní film *Serenity*.

Doposud nejvíce výdělečným sci-fi filmem se stal *Avatar* (2009) amerického režiséra **Jamese Camerona**, který pro ztvárnění tohoto příběhu použil nejnovější 3D technologii, jenž filmového diváka vtáhne přímo do děje. Samotný příběh odehrávající se na cizí planetě, o kterou lidstvo začne bojovat s primitivními domorodci, není nikterak originální ani umělecky kvalitní. *Avatar* měl ve světě mimořádný úspěch především díky svému zpracování využívajícímu nové filmové technologie a v roce 2010 dokonce získal zlatou sošku Oscara v kategorii speciální efekty.

Co se týče evropské televizní sci-fi tvorby, hlavní roli na tomto poli v minulosti i současnosti hrála Velká Británie. Nejranějším zástupcem britských space oper je již zmíněný *Doctor Who*, za zmínku také stojí space opera *Blake's 7* (1978 – 1981), která jako první televizní soap opera představila dysfunkční hlavní hrdiny pochybného morálního charakteru. Její odkaz můžeme nalézt mimo jiné ve zmiňované nové *Battlestar Galactice* a byla inspirací i pro výše uvedenou *Firefly*.

V osmdesátých letech došlo ke vzniku parodií na tento žánr, což dalo vzniku dvěma

komedialně laděným dílům z produkce britské stanice BBC. Prvním byl televizní seriál natočený podle satirické knihy **Douglase Adamse** *The Hitchhiker's Guide to the Galaxy* (Stopařův průvodce po galaxii - 1981). Přestože kniha má mezi fanoušky žánru kultovní postavení, seriál se nesetkal s větším úspěchem. Další pokus o přenesení děje knihy na plátno roku 2005 natočil režisér **Garth Jennings**, nicméně se zdá, že tuto parodickou space operu nelze úspěšně převést do filmového formátu.

Druhým satirickým seriálem byl nyní již kultovní *Red Dwarf* (Červený trpaslík - 1988 – 2009) tvůrců Roba **Granta** a **Douga Naylora**. Seriál uspěl nejen mezi typickými fanoušky space opery a sci-fi obecně, ale díky svému komediálnímu aspektu se stal populárním i v širším publiku, které tento žánr obvykle nesleduje. I přes svůj úspěch byl seriál v roce 1999 zrušen. O deset let později vznikla navazující minisérie s názvem *Red Dwarf: Back to Earth* (Červený trpaslík: Zpátky na Zem - 2009).

3 Čeští autoři subžánru space opera

V České republice nenalezneme mnoho spisovatelů, kteří se věnují literatuře tohoto žánru. Už dříve zmiňovaný **Ondřej Neff** nebo i další významný autor **Josef Nesvadba** píše science fiction, ale nepůjdou si témata ze space opery. Můžeme zde nalézt některé další autory, jakými byli například spisovatelé **J. M. Troska** nebo **Ludvík Souček**. Ti však vydali pouze ojedinelá díla tohoto subžánru a tématu se hlouběji nevěnovali. Ovšem v poslední době se objevují noví autoři, kteří kombinují témata space opery a military science fiction. Tyto prvky najdeme v dílech **Roberta Fabiana** nebo **Jana Kotouče**.

3.1 J. M. Troska

Vlastním jménem **Jan Matzal**, později se nechal úředně přejmenovat na **Jana Trosku**, je jedním z nejvýznamnějších osobností české sci-fi literatury⁴³. Svoji prvotinu *Vládce mořských hlubin* (1936-1937) psal na pokračování jako přílohu časopisu *Mladý hlasatel*. Ovšem až románovou trilogií *Kapitán Nemo*, *Nemova říše*, *Rozkazy z éteru* a *Neviditelná armáda* (1939) dokázal, že literárně dospěl⁴⁴. Za jeho autorský vrchol je považována trilogie *Zápas s nebem*⁴⁵, neboli *Smrtonoš* (1940), *Podobni bohům* (1940) a *Metla nebes* (1941).

Příběh je zcela jednoduchý: Trojice mladých mužů, *Arne Farin*, *Petr Brada* a *Pavel Horák* provádí pokusy s elektřinou. To přivede *Nema* ke stavbě *Aeronautila* – kosmické lodi, poháněné statickou elektřinou. Pomocí této lodi se hrdinové vypraví nejprve na Měsíc, který je obydlen. Na odvrácené straně Měsíce objeví pozůstatky staré Atlantidy.

Další cesta hrdinů vede na Mars. Zde naleznou dokonalou civilizaci žijící v utopii. Při podrobnějším průzkumu však objeví, že druhá polovina planety je řízena ďábelským vládcem – *Smrtonošem*. Jsou jím zajati, ale jeho porážka umožní rozmach utopie po celé planetě.

Po odletu z Marsu se trojice krátce zastaví na malém asteroidu, kde objeví civilizaci miniaturních obyvatel podobnou obyvatelům Lilliputu.

Po jeho opuštění zavítají na Venuši, kde prozkoumávají primitivní svět, který je směsicí pozemských druhohor a počátků lidské civilizace. Objevují zde však stroje vyspělé

⁴³ ADAMOVIČ, I. *Slovník české literární fantastiky a science-fiction*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství R3, 1995, ISBN 80-85364-57-3, s. 227

⁴⁴ Tamtéž, s. 227 - 228

⁴⁵ Tamtéž, s. 228

technické civilizace. Naráží i na piráty a jsou nakonec uneseni a vysazeni na pustý měsíc. Zde se seznamují se zástupcem vyspělé civilizace obyvatel asteroidů *Žolim*. Společně se jim podaří opustit vyhnanství a od obyvatel asteroidů dostávají novou loď – *Metlu nebes*. Společně se snaží pátrat po pirátech, kteří pocházejí z vnějších planet. Naleznou však už jen trosky jejich lodí. Po návštěvě Merkuru, kde se k nim připojí místní bývalý vládce, se vrací na Zemi, a tady cesta po několika dalších dobrodružstvích končí.

Autor zde rozehrává klasickou fantaskní cestu vesmírem, kterou už mnoho světových autorů dříve popisovalo ve svých příbězích. Právě **J. M. Trosku** můžeme považovat za zakladatele české space opery⁴⁶. Přestože první díl trilogie vyšel ve čtyřicátých letech jako ojedinělý počín v české sci-fi literatuře, nabízí zcela klasické zpracování subžánru, které světoví autoři již hojně využívají. Samotná cesta po Sluneční soustavě pak spíše připomíná zámořskou plavbu z ostrova na ostrov, při které hrdinové narazí na piráty a objevují nové civilizace, než fantaskní cestu vesmírem.

V každé space opeře je hlavním dopravním prostředkem vesmírná loď, ani v *Zápasu s nebem* tomu není jinak. Ta je pojmenována *Aeronautilus* a byla propůjčena našim hrdinům od tajemného *Nema*, starého génia, který obývá rozsáhlou podzemní říši plnou technických zázraků.

Koráb je popisován jako: „*Obrovský náboj, pět metrů v průměru a dobrých patnáct metrů vysoký. Těleso spočívalo na čtyřech mohutných ocelových vzpruhách, které měly nahoře silné gumové kotouče a dole byly zasazeny do metr tlusté, kruhové kovové plotny téhož průměru jako letoun.*“⁴⁷.

Ovšem nejdůležitějším zařízením je „rozsocha“ na vrcholu lodí. Anténa je namontována k chytání kosmické statické elektřiny, která je „všudypřítomná“ a lze ji využít k pohybu lodí. **J. M. Troska** svůj teoretický pohon vysvětluje poznámkou, že každé těleso ve vesmíru je nabito elektřinou „jiného druhu“, kladnou nebo zápornou. Tato síla působí na rozsochu lodí, a buďto ji přitahuje, nebo odpuzuje. Každé těleso má jiný náboj, který hrdinové předem neznají, proto musí náboj na rozsoše přepínat reostatem.

Nejen samotný pohon *Aeronautila*, ale i většina fantaskních vynálezů je na první pohled nedomyšlených. Bohužel nepropracovanost technologických vynálezů je vidět na celé trilogii. Možnost cestovat vesmírem lodí na statickou elektřinu je naivní a cestování mělo spíše sloužit jako prostředek k rozehrání fantaskní cesty napříč sluneční soustavou.

Autor si dokonce propůjčil mechanické bytosti **Karla Čapka** a stejně jako on je

⁴⁶ NEFF, O. *Něco je jinak: komentáře k české literární fantastice*. Praha: Albatros, 1981, s. 249

⁴⁷ TROSKA, J. M. *Zápas s nebem*. Ostrava: Profil, 1970, s. 9

pojmenoval „robot“. **Troskovi** roboti jsou popisováni: „*Obrovští roboti, podobní bájným kyklopům. Z temene jejich homolovitých helem vyčnívaly rozvětvené tyče a pod nimi se kmitalo jediné oko v nepravidelných zákmitech. U některých svítilo zeleně, u jiných žlutě a u druhých červeně.*“⁴⁸

Není možné se při této příležitosti nezmínit o významné události. V americkém pulповém magazínu *Super-Science Stories* téhož roku vyšel první z příběhů, který dal základ pozdější světoznámé knize **I, Robot** (Já, robot) **Isaaca Asimova**. Autor v této knize používá **Čapkovo** slovo *robot* a natolik jej zpopularizoval, že se ujalo ve světové sci-fi literatuře.

Motivem, který je hojně využíván ve space operách, je i komunikace na daleké vzdálenosti, především mezi cizími planetami nebo posádkami vesmírných lodí. Ani v tomto díle tento motiv nechybí a naši hrdinové vzdáleně komunikují se svým mentorem *Nemem*. Nejprve jen pomocí krátkých radiových vln, ale poté také pomocí mimozemského vynálezu. Tato komunikace už probíhala daleko důmyslněji a naši hrdinové tak mohli *Nema* vidět i na obrazovce. Když autor tento motiv ve čtyřicátých letech použil, nemohl tušit, že se tento způsob komunikace stane skutečným a v současné době se *videohovory* běžně používají.

Dalším významným motivem, který **J. M. Troska** hojně využívá, jsou mimozemšťané. Celá Sluneční soustava je jimi přeplněna. Se zárodky mimozemského života se setkáváme dokonce i na kometě, která brázdí naši soustavou a má tak na sobě různé druhy mikroorganismů. Pokud můžeme hovořit v kontextu české literární space opery, jsou spisovatelé v popisování mimozemských tvorů spíše opatrní⁴⁹. Dokonce i v současné době naši autoři raději popisují rozmach lidské civilizace, než by popisovali vesmír bohatý na exotické mimozemšťany tak, jako jimi **Troska** zalidnil sluneční soustavu.

První, se kterými se setkáme, jsou Měsíčané vypadající následovně: „*Oválný trup, jehož zahrocený konec se dole téměř dotýkal podlahy. Nohy vyúsťovaly ze středu trupu, byly slabé a zakončené krátkými chodidly. Stejně slabé byly paže, na jejichž koncích byly nepoměrně veliké koule, v nichž bylo možno poznat svinutá chapadla. Krk chyběl. Bezprostředně na trupu seděla kulatá hlava jako veliký meloun. Ušní boltce nebyly viditelné a také nos netvořil žádný výběžek, ale byl patrný malý otvor, pod kterým byla znatelná úzká rýha bez rtů. A nejpodivnější byly oči: veliké, oválné, poněkud vypouklé a sklovitě průhledné.*“⁵⁰

Tito mimozemšťané se vůbec nepodobají lidem. Připomínají spíše takzvané „*bug-eyed*

⁴⁸ TROSKA, J.M. *Zápas s nebem*. Ostrava: Profil, 1970, s. 21

⁴⁹ NEFF, O. *Něco je jinak: komentáře k české literární fantastice*. Praha: Albatros, 1981, s. 249

⁵⁰ TROSKA, J.M. *Zápas s nebem*. Ostrava: Profil, 1970, s. 61 - 62

monster“, neboli příšery s velkou hlavou a vypouklýma očima, které fanoušci sci-fi mohou znát z obálek pulpových magazínů z třicátých let⁵¹. Před **Troskovou** trilogií se mimozemšťané s touto fyziognomií skoro vůbec v české literatuře neobjevovali, teprve až **Ludvík Souček** se přiblížil k zobrazení tvorů tohoto druhu⁵².

Další tvorové v díle už mají více lidské rysy a výrazněji se tak přibližují lidem. Autor to vysvětluje pomocí slov lékaře *Pavla Horáka*: „*Pokud tedy sahá vyzářovací vliv a moc Slunce, které je tvůrcem života a řídí vývoj všeho tvorstva ve svém království, jsou si tvorové od prvků přes hmyz, ryby, zvířata až po lidstvo podobní.*“⁵³. I když jsou podobni lidem a liší se jen v drobnostech, můžeme takovéto množství popisovaných mimozemšťanů považovat za dosud nevídané v české sci-fi literatuře.

Za povšimnutí rozhodně stojí planeta Mars, která přitahuje spisovatele science fiction již dlouho. Na Marsu autor použil jeden z nejběžnějších motivů space opery, které definoval **Wilson Tucker**. V našem případě je planeta rozdělena na dvě odlišné poloviny. První vládou mírumilovní tvorové, které hrdinové pojmenují „*Agirovci*“. Jsou velmi vyspělí, pěstují hudbu a živí se rostlinnou stravou. Na první pohled vypadá jejich společnost jako dokonalý příklad utopie, ovšem druhá polovina planety je jejím přesným opakem.

Vládne jí samozvaný tyran, nazývaný „*Démon*“. Od obyvatelů první polokoule se liší nejen vzhledem, ale i organickou podstatou. Jeho buňky mají schopnost stát se zárodkem nového *Smrtonoše*. Ten dokáže vytvořit z jediného atomu „*děti*“, neboli svá „alter ega“. Vyšlechtí spousty svých výtvorů a netají se plánem podmanit si zbytek Marsu, ba dokonce i Zemi.

Prvek diktátora, který chce ovládnout další planety, není ve světové sci-fi literatuře nijak ojedinělý a spousta spisovatelů jej často používá⁵⁴.

Ovšem to není jediné, co na druhé polokouli připomíná světovou sci-fi klasiku. Samotní *Smrtonošovi* otroci vypadají fantaskně: „*Zvířecky dlouhý trup stál na krátkých, křivých bosých nohou, s chodidly – ano, ta chodidla byla lidská! Jediné, co se podobalo člověku. Trup měl vyvstalý hřbet, jaký lze vidět u vyzáblého zvířete, jehož ostrou hranu zvyšoval kosmatý pruh srsti, jenž se zježil, jakmile se s Démonem přiblížili. Na krátkém krku seděla kulatá hlava, porostlá rovněž ostnatou srstí. A tváře... ach, ty tváře byly – lidské! I pod vrstvou mouru a přes kostlivý vzhled bylo vidět malá, souměrná ústa připomínající*

⁵¹ CLUTE, J. – NICHOLLS, P. *The Encyclopedia of Science Fiction*. New York: St. Martin, 1995. ISBN 0-7172-3999-3, s. 200

⁵² NEFF, O. *Něco je jinak: komentáře k české literární fantastice*. Praha: Albatros, 1981, s. 249

⁵³ TROSKA, J.M. *Zápas s nebem*. Ostrava: Profil, 1970, s. 115

⁵⁴ NEFF, O. *Něco je jinak: komentáře k české literární fantastice*. Praha: Albatros, 1981, s. 251

agirovce.⁵⁵ *Smrtonoš* stejně jako **Wellsův doktor Moreau** si vyrábí své otroky křížením zvířat s obyvateli druhé polokoule a zotročuje je, aby pro něj pracovali.

Dalším motivem v **Troskově** trilogii, se kterým pracuje i světová klasická space opera, jsou vesmírní piráti. V našem případě jsou navíc obdařeni telepatii, neboli mimoverbální komunikací, což je další schopnost ve sci-fi literatuře hojně využívaná⁵⁶.

Hrdinové jsou zajati, ale lstí se jim podaří uniknout. Střetnutí s jejich vesmírnou lodí *Žlutý přízrak* připomíná více než vesmírnou sci-fi literaturu spíše scény s piráty z románů o mořeplaveckých výpravách.

Motivem, velmi využívaným nejen ve světové space opeře, je svaz různých světů, meziplanetární unie. I podobné seskupení najdeme v posledním díle trilogie, kde se posádka setká s *Žolím*, obyvatelem asteroidu *Ora*, který do tohoto seskupení patří.

Ten jim tento svaz vysvětlil: „*Všichni máme jediný, společný cíl: prospět všeobecnému blahu. Všecko obyvatelstvo našeho světa tvoří jediný národ. Ora je už od věků organizována tak, že si vytkla za cíl spojení všech ostatních světů v širém vesmíru v jediný mohutný celek, aby sjednotila ducha pokroku a povznesla bytosti k božství. Úkol se daří. Ora už není osamocena, je součástí velmi početného bloku světů, které pracují k témuž cíli.*“⁵⁷

Takováto uspořádání nejsou v současné space opeře nijak ojedinělá. Není náhoda, že roku 1942 v pulpovém magazínu vyšly povídky **Isaaca Asimova**, které daly základ pozdější románové sérii *Foundation* (Nadace). Hlavním využitým motivem je veliká rozlehlá galaktická říše. Autor motiv říše zpopularizoval a dal tak podnět pozdějším spisovatelům sci-fi literatury k využívání různých meziplanetárních federací⁵⁸. To se ovšem stalo až o jeden rok později, než tento motiv použil **Troska** ve svém posledním díle trilogie.

J. M. Troska neměl přístup k americkým pulpovým magazínům, kde vycházely příběhy klasických space opery, přesto se mu podařilo vytvořit zcela ojedinělé dílo, které dosud nemělo v české fantastické literatuře obdoby a které si našlo své místo i ve světové sci-fi. **J. M. Trosku** můžeme považovat nejen za zakladatele české space opery, ale také za jeho průkopníka⁵⁹. I přes všechnu originalitu mu bylo literárními kritiky mnoho vytýkáno.

Například literární kritici **Otakar Chaloupka** a **Jaroslav Voráček** ho popisovali jako autora dětské literatury, který se „*pohyboval na samém pomezí kýče, psal stylem mnohdy*

⁵⁵ TROSKA, J.M. *Zápas s nebem*. Ostrava: Profil, 1970, s. 194 - 195

⁵⁶ NEFF, O. *Něco je jinak: komentáře k české literární fantastice*. Praha: Albatros, 1981, s. 252

⁵⁷ TROSKA, J.M. *Zápas s nebem*. Ostrava: Profil, 1970, s. 607

⁵⁸ CLUTE, J. – NICHOLLS, P. *The Encyclopedia of Science Fiction*. New York: St. Martin, ISBN 0-7172-3999-3, s. 105

⁵⁹ NEFF, O. *Něco je jinak: komentáře k české literární fantastice*. Praha: Albatros, 1981, s. 255

*krajně nedbalým a povrchním, jimž deklasoval své knihy i tam, kde se mu dařilo dobře fabulovat atraktivní látku v současně bohaté a dějově vynalézavé románové konstrukci, obsahově pro větší děti bezpochyby poutavé.*⁶⁰ To bohužel **Trosku** neprávem deklasovalo na autora kýčovité literatury pro děti, kam byl také zařazován.

V trilogii se **J. M. Troska** odvolává na autory, od kterých více, či méně čerpal. Pokud tedy mluví o *Nemových* pomocnících, *robotech*, jasně se odkazuje na **Karla Čapka** a jeho divadelní hru *R.U.R.* Když popisuje *Smrtonošovy* otroky na Marsu, odkazuje se na román **Herberta G. Wellse**, *Ostrov doktora Moreaua* a jeho motivu křížení lidí se zvířaty. Ovšem nejvíce byl ovlivněn francouzským spisovatelem **Julesem Vernem**.

Samotná postava *Nema*, který obývá rozsáhlou podzemní říši obklopen úžasnými fantastickými vynálezy, je zcela jasným odkazem na stejnojmenného kapitána z románu *Dvacet tisíc mil pod mořem*. Dokonce i kosmická loď *Aeronautilus* je kombinací slov *Aero* neboli vzduch a *Nautilus*, jméno *Nemovy* ponorky ze stejnojmenného románu. Ovšem to není vše, v nakladatelství **Toužimský a Moravec** si **J. M. Troska** vysloužil přívlastek „český Verne“⁶¹.

Přestože to byl původně marketingový tah nakladatelství, který měl spíše podpořit prodej knih, než vyzdvihovat kvalitu díla, přesně vyjadřuje inspiraci a okouzlení **J. M. Trosky** tvorbou tohoto francouzského spisovatele.

3.2 Ludvík Souček

Byl jedním z nejvíce plodných spisovatelů vědecko-populárních a vědecko-fantastických knih⁶². **Součka** fascinovaly všemožné záhady a tajemství v historii naší planety Zemi, takzvané *dänikenovské* záhady, které se pokoušejí odkrýt možnou návštěvu mimozemšťanů či utajené vědomosti starých kultur.

Jeho literární tvorba byla záhadami nebývale ovlivněna. Prakticky všechna jeho díla byla manifestem *dänikenovských*, později i *bergierosko-pauwelsovských* spekulací⁶³.

V doslovu k románu *Případ baskervillského psa* říká: „*Sci-fi se dělá všelijak, ale já jsem proti fantazírování, to je snadné a nezajímavé. Jsem pro non fiction i v tomto žánru. Jeho dobří autoři ve mně pořád znovu budí úžas svou jasnozřivostí. Ovládají umění odvodit logické*

⁶⁰ NEFF, O. *Něco je jinak: komentáře k české literární fantastice*. Praha: Albatros, 1981, s. 255

⁶¹ Tamtéž, s. 254

⁶² ADAMOVIČ, I. *Slovník české literární fantastiky a science-fiction*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství R3, 1995, ISBN 80-85364-57-3, s. 202

⁶³ Tamtéž, s. 202

a seriózní argumenty přísných faktů.“⁶⁴

Z citace vyplývá, že než aby si své příběhy zcela vymýšlel, raději do své tvorby přenášel různé hypotézy a dával jim tak reálný podklad. K jeho veliké oblíbenosti u čtenářů fantastické literatury přispěl i fakt, že dokázal psát velice čtivé, vtipné a napínavé příběhy v době, kdy se ostatní autoři sci-fi zaměřovali na vážné společenské romány pro dospělé⁶⁵.

V roce 1964 vyšel první díl trilogie *Cesta slepých ptáků*, který popisuje nález podivných mimozemských artefaktů na Zemi. S touto knihou vstoupil na pole sci-fi literatury a získal **literární cenu Marie Majerové** za dětskou knihu roku 1964⁶⁶.

Zasadil se také o formování základu českého sci-fi fandumu článkem *Přímluva za budoucnost*, v němž se přimlouvá za založení českých sci-fi klubů⁶⁷.

Ludvík Souček byl velmi plodným spisovatelem, za svůj život napsal mnoho děl, a když roku 1978 zemřel, zanechal ve své pozůstalosti několik dosud nevydaných prací, které tak spatřily světlo světa až po jeho smrti.

Prvním posmrtně vydaným dílem byli *Blázni z Hepteridy*, kteří vyšli až v roce 1970 v časopisu *Letectví a kosmonautika* a roku 1980 byli knižně vydáni v nakladatelství *Albatros*. Jedná se o space operu, jejíž hrdinové jsou pracovníci filmového štábu z budoucnosti, kteří na planetě *Hepterida* chtějí natočit pokračování filmového seriálu. Štáb doprovází také tajný agent Centrály, který musí vyřešit záhadné zmizení několika vesmírných lodí v blízkosti planety.

O stále větší oblibě jeho děl svědčí i skutečnost, že se v letech 1990 až 1994 umístil dvakrát na druhém místě v anketě časopisu *Ikarie* o nejoblíbenějšího českého science fiction autora a jeho trilogie *Cesta slepých ptáků* obsadila v anketě stejného časopisu první místo jako nejlepší české sci-fi⁶⁸.

Román *Blázni z Hepteridy* je ryzí space opera odehrávající se v daleké budoucnosti na cizí planetě. Na první pohled příběh moc nezaujme, na planetě *Hepterida* se má natáčet další pokračování velmi úspěšného „polyvizního“ seriálu *Kara z Hvězd*. Filmový štáb je tvořen jen čtyřmi členy – hereckou hvězdou *Karou Karnovou*, filmovým režisérem *Petrem Prittem*, kameramanem *Tobiášem* a redaktorem *Martem Stanem*. Posledně jmenovaný je tajný agent Centrály – organizace, jenž dohlíží na lidstvo rozesté po celé galaxii a který má za úkol

⁶⁴ ADAMOVIČ, I. *Slovník české literární fantastiky a science-fiction*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství R3, 1995, ISBN 80-85364-57-3, s. 202

⁶⁵ Tamtéž, s. 202

⁶⁶ Tamtéž, s. 202

⁶⁷ Tamtéž, s. 203

⁶⁸ Tamtéž, s. 203

vyřešit nevyjasněnou ztrátu tří vesmírných lodí v blízkosti planety.

Po náhlém útoku neznámé lodi jsou *Mart s Karou* přinuceni přeplout na druhý kontinent, kde se potkávají se *starým mudrcem* ze Země, zástupcem kultu z Tibetu, jenž se před lety přesídlil na *Hepteridu*. Ten jim popíše jejich společnost jako utopickou a vylíčí pradávňý příběh o dávných obyvatelích planety, kteří jsou odedávna v kontaktu se Zemí a ovlivňují její vývoj. Každá kapitola začíná úryvkem z díla *Cesta na Měsíc Cyrana de Bergerac*. Celým příběhem se proplétají nejen ironické komentáře, ale také situační komika, která dodává celému dílu „space operácký“ charakter⁶⁹.

Součkovi bychom mohli vytknout chudší popis vesmíru, který není tak bohatý na mimozemský život, jako tomu bylo u **J. M. Trosky**, ale v propracovanosti technických vynálezů je tomu právě naopak. **J. M. Troska** ve své trilogii *Zápasu s nebem* technickou stránku příliš nepromýšlel, byla pro něj spíše jen platformou, na které mohl rozehrát svoji fantaskní cestu, než aby se stala hlavním motivem příběhu. I přesto, že **Součkovým** hlavním motivem není technologický pokrok lidstva nebo vynálezy, jeho přístroje jsou propracovanější a daleko uvěřitelnější než **Troskovy**.

Lidstvo v **Součkově** pojetí pokročilo v technologii kupředu a je schopno nejen cestovat vesmírem na daleké vzdálenosti, ale také se rychleji pohybovat po planetách, lidé si mohou prodlužovat své životy, komunikovat na veliké vzdálenosti a znají mnoho dalších technologických vymožeností.

Přesto je většina výrobků spíše jen na pozadí příběhu a autor jimi pomáhá rozvíjet svůj příběh. Společnost na Zemi je vyobrazena jako harmonická s vysoko vyspělými technologiemi, ale přesto je nudná. Zato společnost na *Hepteridě* je zcela jiná. Ta se snaží o soužití v souladu s přírodou a je obdarována různými schopnostmi, především telepatíí.

V celém příběhu se používají různé technologické „zázraky“, například *Mart* vlastní speciální zapalovač, který je schopen řezat silné kusy oceli, vysílat smrtící paprsky a občas zapálit cigaretu. I přestože je lidstvo vyobrazeno jako mírumilovné, stále vlastní zbraně. Nejničivějšími jsou přitom jaderné zbraně, ovšem vyskytnou se i jiné, například paralyzér nebo rakety.

Na pohyb po planetě se používá vznášedlo, to se může rychle pohybovat jak po pevnině, tak i po vodě. Pro lety vesmírem se ve většině klasických space oper používají lodě, tady tomu není jinak. Rozmach lidské populace po galaxii je možný právě díky cestování na lodích takzvaným „*mimoprostorem*“. Tyto lodě proto slouží lidstvu přemísťování

⁶⁹ LANGER, A. *Průvodce paralelními světy. Nástin vývoje české sci-fi 1976 - 1993*. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-857-3, s. 63

na vzdálené planety v galaxii, které pak mohou kolonizovat. Tento pohon má však neblahé následky pro lidskou fyziologii. V příběhu nejsou vesmírné lodě nijak popisovány, slouží jen jako dopravní prostředek a stojí v pozadí. Dokonce jsme svědky i bitvy ve vesmíru, velmi typické pro space operu.

Komunikace je v příbězích tohoto subžánru velmi důležitá, protože je nutné si předávat informace a poznatky i z jednoho koutu galaxie na druhý. Tímto vynálezem v díle *Blázni z Hepteridy* se stala *gravifonní stanice*. Tajný agent *Mart*, který je na misi na této vzdálené planetě, se svým vedoucím komunikuje právě díky tomuto vynálezu. Šéf přitom sedí ve své kanceláři ve Sluneční soustavě. Stejně, jako když hrdinové příběhu *Smrtonoš* volají *Nemovi* a komunikují s ním přes video, mohou se i takto dorozumívat v **Součkově** románu. Videokonference umožňují komunikaci jak u **Ludvíka Součka**, tak i **J. M. Trosky** pouze ve Sluneční soustavě.

I když je tento způsob cestování vesmírem základním motivem, **Souček** téma rozvíjel dále. Na *Hepteridě* zůstala po prvních obyvatelích vyspělá technologie, která dokáže přepravovat osoby nebo věci na daleké vzdálenosti nejen skrze prostor, ale i čas, a byl jednoduše pojmenován jako časoprostorový tunel. Tento způsob poslouží na konci příběhu k cestě časem, která je také hojně využívána ve sci-fi literatuře.

První cestu časem podnikl spisovatel **Herbert G. Wells** v románu *Stroj času*. Právě tento spisovatel je v díle vícekrát zmiňován a není proto s podivem, že **Souček** si vypůjčil jeho nápad. Ale nejen vesmírné lety můžeme nalézt v klasických světových dílech, jedná se také o motiv kolonizace jiných planet a budování vesmírných stanic. I toto nalezneme v *Bláznech z Hepteridy*.

Na oběžné dráze Země obíhá vesmírná stanice *Terra III* a je popisována jako vytížená mnohoúčelová dopravní tepna 25. století, která slouží nejen jako přistávací dok pro vesmírné lodě nebo překladiště nákladu, ale také jako výletní místo milenců, kteří „*zatěžovali provoz početných vyhlídkových restaurací, kochající se od počátku kosmověku sice naprosto všedním, ale nikdy úplně nezevšednělým pohledem na modrou kuličku tam dole.*“⁷⁰

Nejen lidskou technologii můžeme vidět v tomto díle. Na planetě *Hepterida* se objeví cizí loď, kterou lidé nepostavili a tak se oprávněně domnívají, že jde o mimozemšťany. Vesmírné plavidlo je popisováno takto: „*podobala se tvarem vřetenu a svými zjevně aerodynamickými liniemi i zlatou barvou se lišila od všech typů pozemských strojů.*“⁷¹ Proto toto setkání s neznámým plavidlem vyvolá velký rozruch a na *Hepteridu* přivolá šéfa

⁷⁰ SOUČEK, L. *Blázni z Hepteridy*. Praha: Baronet, 2000, ISBN 80-7214-261-5, s. 83

⁷¹ Tamtéž, s. 23

Centrály, přestože se nemůže vrátit zpět na Zem. Žene ho právě lidská touha být prvním člověkem, který provede kontakt s cizí mimozemskou civilizací a uzavře s ní mírovou smlouvu.

Ludvík Souček se oproti **J. M. Troskovi** nepouštěl do fantaskního popisování exotických mimozemšťanů. I přesto, že v jeho budoucnosti lidstvo kolonizovalo známou galaxii a osídlilo spousty planet, v jeho vesmíru se neobjevují inteligentní mimozemšťané, jen zvířata žijící na těchto planetách a lidé, které změnili podmínky života na jiných planetách. Ovšem za nejinteligentnější bytosti lze považovat „hvězdice“, na které narazí unesený štáb a cizí loď. Jsou zde popisováni jako: „*Podobali se nejspíše mořským hvězdicím s rozpětím slušné dva metry, přičemž všechna ramena byla na koncích opatřena jakýmsi rohovými háky. Uprostřed, kde se pět ramen stýkalo - a. to bylo nejúděsnější a nejodpornější -, bylo cosi jako obličej: dvě špičaté hnědé plošky, zpolo zakryté kožním záhybem a sloužící patrně zraku, a pod nimi dvě horizontální štěrbiny, rytmicky se vchlipující a vychlipující jak kapří tlamka. Těla těch potvor byla bělavá a na pohled houbovitá asi jako svalová hmota hepteridských turů.*“⁷²

Autor nebyl příliš nápaditý při vymýšlení mimozemských tvorů, spíše naopak. Svě hvězdice si propůjčil z pozemských mořských tvorů, jen jim přidal „obličej“. *Hepteridský tur*, který je zmíněn v ukázce, byl již vymyšlen známým autorem sci-fi **Herbertem G. Wellsem**. **Souček** se touto podobností netají, ústy postavy *Marta* zcela jasně poukazuje na to, že se inspiroval románem *První lidé na Měsíci*, dokonce nám cituje pasáž téhož románu popisující **Wellsovy měsíční tury**, kteří byli předobrazem k *turům hepteridským*.

Autor si ovšem nedostatek exotických mimozemšťanů vynahrazuje roztodivným vzhledem lidí, kteří obývají různé planety. Například tajemní agresivní tvorové, ze kterých se nakonec stanou lidé, jsou popisováni: „*Všichni mužové (pokud mohla Kara soudit, šlo výhradně o muže) byli obrovského vzrůstu, v každém případě hodně přes dva metry, spíše vyzábělých než štíhlých postav a nápadně bledých, takřka křídově bílých tváří, do nichž se propadaly jako dvě tůně velké výrazné a tmavé oči. Vlasový porost byl (mírně řečeno) skromný.*“⁷³

Ludvík Souček také upravuje vzhled lidí podle různorodých podmínek planet, na kterých by měli lidé žít. Tím se tak vyhýbá vymýšlení fantaskních tvorů. Přesto v příběhu zachytil lidskou touhu po seznámení se s inteligentními mimozemšťany. Samotný první

⁷² SOUČEK, L. *Blázni z Hepteridy*. Praha: Baronet, 2000, ISBN 80-7214-261-5, s. 48

⁷³ Tamtéž, s. 154

kontakt je velikým motivem space opery, který již delší dobu spisovatelé využívají. Objevuje se v mnoha světových klasických dílech tohoto žánru. Prvním spisovatelem, který tento motiv použil ve světové sci-fi literatuře je právě v díle *War of the Worlds* (Válka světů – 1898) **Herbert G. Wells**⁷⁴, ten byl prvním, kdo tento motiv použil a rozvinul.

V díle **Součka** je to více umocněno faktem, že v jeho galaxii nejsou žádné jiné známky inteligentního života, což se má změnit okamžikem, kdy se objeví neznámá loď, kterou lidstvo nepostavilo. Ani **Součkovi** neunikne motiv „vševesmírné“ unie. V díle je to svaz planet kolonizovaných lidmi a hlavním řídicím prvkem je takzvaná Centrála, která dohlíží na celou unii. Oproti **J. M. Troskovi** nebo **Isaacu Asimovovi** je však tento motiv na pozadí.

Autor **Ludvík Souček** se ale proslavil jinými romány, plnými dänikenovských záhad. I když jsou *Blázni z Hepteridy* zcela odlišným dílem, přesto obsahují prvky prostupující celou jeho literární tvorbou. Rozehrává zde klasickou space operu plnou futuristických přístrojů, vesmírných letů, roztodivných tvorů, odehrávající se na cizí planetě a dočkáme se i vesmírné bitvy. Ovšem oproti předchozímu autorovi mu musíme vytknout veliký nedostatek inteligentních mimozemšťanů. Sice zde autor rozehrává motiv prvního kontaktu s neznámou inteligentní rasou, ale později se ukáže, že jde o lidi. A právě lidé jsou **Součkem** vykresleni jako jediná rasa schopná mezihvězdných cest. V té době byla zahraniční space opera v útlumu a ani u nás nebyla veliká poptávka po literatuře tohoto žánru. Proto není divu, že **Ludvík Souček** napsal jen jeden román s těmito motivy.

Každou kapitolu románu *Blázni z Hepteridy* uvádí úryvek z románu *Cesta na Měsíc Cyrana de Bergerac*. **Souček** se tak jasně odvolává na slavného zahraničního autora. Zřejmě ale nejvíce se inspiroval známým autorem sci-fi **Herbertem G. Wellsem**. Z jeho díla *První lidé na Měsíci* si vypůjčil tury a přenesl je na dalekou planetu. V příběhu se přímo odkázal na tohoto autora a jeho dílo. Dále se také odvolal na jeho další knihu pojmenovanou *Neviditelný muž*. I když se nejedná o neviditelného člověka pomocí technologie, motiv neviditelnosti zůstává. Obyvatelé *Hepteridy* se stali neviditelní díky svým telepatickým schopnostem. Samotnou cestu časem na konci příběhu můžeme považovat za inspiraci dílem *Stroj času*. I když se zdá, že **Souček** se velmi inspiroval **Wellsovými** díly, přesto je jeho dílo náležitě vybaveno motivy, které se hojně používají ve světových nebo domácích space operách dodnes.

Velkým posunem využívaných motivů space oper oproti **J. M. Troskovi** je fakt, že

⁷⁴ CLUTE, J. – NICHOLLS, P. *The Encyclopedia of Science Fiction*. New York: St. Martin, 1995. ISBN 0-7172-3999-3, s. 36

Ludvík Souček se nenechal omezovat jen Sluneční soustavou, svůj výpravný příběh rozšířil po celé galaxii a lidstvo obohatil o daleko více technologických vymožeností a výdobytků, než tomu bylo v *Zápasu s nebem*.

Také příběh *Bláznů z Hepteridy* se odehrává v daleké budoucnosti a lidstvo žije v nudné, ač utopické společnosti. Lační tak po prvním kontaktu s inteligentními mimozemšťany. To je také další velký posun oproti předchozímu autorovi, který lidskou společnost vyobrazoval jako agresivní a válečnickou, která netouží po kontaktu s jinými civilizacemi, protože je zahleděna sama v sebe.

3.3 Petr Macek

Je českým spisovatelem, novinářem, scénáristou, producentem i příležitostným hercem. Jako začínající spisovatel se v roce 2002 uvedl komerční science fiction zasazenou do populárních sérií *Star Trek* a *Mark Stone*. Do knižní podoby přepsal scénář nízkorozpočtového komediálně-hororového filmu **Marka Dobeše** *Choking Hazard*, jehož byl produkčním. V tomto filmovém díle vystupoval v komparsu v roli zombie. Jako produkční také spolupracoval na filmu **Karla Coma** *Experti*. Knihy *Golemův stín* a *Případ dobře vychlazené pomsty* napsal pod pseudonymem **Mackenzie Peterson** a jde o původní příspěvky do edice překladových napodobenin děl o *Sherlocku Holmesovi*. V posledních dílech *Lesk a špína showbyznysu* a *Fenomén Dáda* se věnuje zpracování soukromého i profesního života populárních osobností českého showbyznysu. Pracuje jako šéfreportér v bulvárním deníku *Aha!* Na přelomu let 2006 a 2007 sehrál malou zápornou roli reportéra v televizním seriálu *Rodinná pouta*, respektive *Velmi křehké vztahy*.

Druhá kniha **Petra Macka** *Zrcadla* se odehrává ve vesmíru i na cizích planetách a objevuje se v ní více motivů ze žánru space opery. Oproti tomu jeho první kniha *Q alternativa* se odehrává na Zemi v jiné alternativě, a tudíž se v ní objevuje méně motivů z prostředí space opery, proto jsem si vybral román *Zrcadla*. Příběh se odehrává ve vzdálené budoucnosti v období seriálu *Nová generace*. Hlavními hrdiny je kapitán vlajkové lodi *Enterprise Jean-Luc Picard*, komandér *Riker*, android poručík *Dat* a poradkyně *Troi*. Příběh se odehrává při cestování alternativními vesmíry. Před *Enterprise* se objeví neznámá anomálie a poručík *Dat* je unesen do paralelního vesmíru, jeho místo zaujme android *Lore* z onoho vesmíru. *Datovi* se podaří zničit laboratoř, ve které byly vytvářené anomálie na cestování mezi vesmíry, a vrátí se domů. Na pozadí příběhu se odehrává jak vyšetřování sabotáže

výzkumné základny na nedaleké planetě *Slendrian*, tak i romantický vztah dvou členů posádky.

Všechnu technologii používanou v sérii *Star Trek* již vymyslel **Gene Roddenberry** v šedesátých letech a v průběhu času prošla nemalou inovací. Společnost je vyobrazena jako mírumilovná, přesto své lodě vyzbrojuje pro případ útoku.

Oproti **Ludvíku Součkovi** ovšem lidé pokročili dále a nevlastní atomové hlavice, ale daleko vyspělejší zbraně, jakými jsou „*fázery*“ a „*fotonová torpéda*“. Právě s těmito zbraněmi se ve vesmíru bojuje a slouží k ničení nepřátelských lodí, což autor též použil ve svém románu. Samotný „*fázer*“ je klišé ve zbraních světové sci-fi literatury, moderní hrdinové všech space oper mají po vzoru *Star Treku* zbraň, která jim dovolí nepřítele omráčit nebo jej zabít. Před touto inovací znali pouze paprskomet, který dovoľoval usmrtit nepřítele⁷⁵.

Dalším klasickým klišé space oper jsou „*silová pole*“ (force fields), které prvně použil **E. E. „Doc“ Smith** ve svých dílech⁷⁶. I v popisovaném románu se silová pole používají a ty dokáží obklopit celou loď, takže ji ochrání před útokem, což je využito právě při soubojích ve vesmíru.

Známým motivem sci-fi literatury jsou roboti, vymyšlení českým spisovatelem **Karlem Čapkem**. Ve *Star Treku* je to pak termín „*android*“, což je robot podobající se člověku dotvořený organickými nebo jen umělými látkami.

První moderní použití tohoto výrazu se přisuzuje spisovateli **Jacku Williamsonovi** v díle *The Cometeers* (Kometěři – 1936), ovšem zpopularizoval ho až *Capitan Future Edmonda Hamiltona*⁷⁷.

V knize se seznámíme se s androidy *Datem* a *Lozem* z paralelního vesmíru. Oba dva se velmi podobají lidem a jsou tvořeni umělými látkami. V příběhu má velký význam „*pozitronický mozek*“, geniální vynález, který umožňuje androidovi samostatně myslet a nikdo jiný ho nedokáže znovu postavit. Vedle androida *Data* se v příběhu setkáváme s mimozemšťany nazývanými *Borgové*. Jsou to takzvaní *kyborgové*, lidé vylepšení mnoha technologickými implantáty. V románu jsou popisováni jako „*napůl stroje měnící obyvatele na stroje podobné sobě*.“⁷⁸

První román, který popisoval souznění člověka se strojem bylo dílo *The Clockwork Man* **E.V. Odleho** (Mechanický muž – 1923), ovšem až *As Man Becomes Machine* **Davida**

⁷⁵ CLUTE, J. – NICHOLLS, P. *The Encyclopedia of Science Fiction*. New York: St. Martin, 1995. ISBN 0-7172-3999-3, s. 2421

⁷⁶ Tamtéž, s. 822

⁷⁷ Tamtéž, s. 64

⁷⁸ MACEK, P. *Zrcadla*. Plzeň: LASER-books, 2004, ISBN 80-7193-172-1, s. 32

Rorvika (Jak se člověk stává strojem – 1971) zpopularizovalo termín *kyborg* ve sci-fi literatuře⁷⁹.

Dalším motivem space oper, který **Petr Macek** využil ve svém díle, jsou takzvané „červí díry“. V našem případě jde o trhlinu, skrz kterou je možno cestovat do alternativního vesmíru. V románu autor tento jev popisuje: „V prostoru několika kilometrů před přídí se vlnil vesmír. Alespoň tak to vypadalo, černá hmota se v jednom bodě napínala a smršťovala, tvořila kolem sebe vlny, a ty se kaskádovitě rozlévaly do všech směrů. Úkaz zářil tlumeným fialovým světlem, jehož intenzita se měnila s postupujícími deformacemi do šarlatova.“⁸⁰ Prvním, kdo použil koncept cestování pomocí červí díry, byl **Adrian Berry** v díle *The Iron Sun: Crossing the Universe through Black Holes* (Železné slunce: Přeletět vesmír skrz černou díru – 1977)⁸¹.

Pro let vesmírem na jiné planety se ve space operách používají lodě a ani tady tomu není nijak jinak. Ty používají takzvaný „*warp pohon*“. Dovoluje jim překročit rychlost světla, a tak mohou zdolat větší vzdálenosti. V románu ho autor více nerozebírá, na rozdíl od **Troskova** díla, protože je kniha psaná pro fanoušky, kteří už jsou se všemi technologiemi obeznámeni. *Warp pohon* zde není ani popisován jako nový vědecký objev, a tudíž stojí na pozadí příběhu jen jako využívaný motiv dopravy. Také se dozvíme o „*runaboutech*“, což jsou menší plavidla využívaná pro let na krátké vzdálenosti nebo pro pohyb po planetách.

Velmi často se v románu využívá takzvané „*teleportace*“, což je technologie, která dovoluje ihned „přenést“ objekty nebo lidi na krátké vzdálenosti. V terminologii sci-fi literatury jde o již velmi často používaný způsob cestování. Ve *Star Treku* se transportování používá na přenášení výsadku na planety, které chce posádka zkoumat. Prvním, kdo použil pojem „*teleportace*“, byl **Charles Fort** v díle *Wild Talent* (Divoký Talent – 1932), ovšem tam nešlo o přenos objektů na vzdálenosti pomocí technologie, ale pomocí telekineze. Až poté autor **Lan Wright** popsal teleportaci pomocí technologie, a to ve svém díle *Transmat* (1960), kde přístroj pracoval na principu radia⁸².

Oproti předchozím autorům měl **Petr Macek** jednu výhodu, a tou je předem známý vesmír, jenž má vymezené hranice a pravidla. Stejně jako je „**Troskova**“ Sluneční soustava bohatá na život, tak podobná je i galaxie ze světa *Star Treku*. V daleké budoucnosti již lidstvo

⁷⁹ CLUTE, J. – NICHOLLS, P. *The Encyclopedia of Science Fiction*. New York: St. Martin, 1995. ISBN 0-7172-3999-3, s. 547

⁸⁰ MACEK, P. *Zrcadla*. Plzeň: LASER-books, 2004, ISBN 80-7193-172-1, s. 10 - 11

⁸¹ CLUTE, J. – NICHOLLS, P. *The Encyclopedia of Science Fiction*. New York: St. Martin, 1995. ISBN 0-7172-3999-3, s. 246

⁸² Tamtéž, s. 1466

kolonizovalo vesmír a navázalo kontakt s jinými inteligentními mimozemšťany. Ti mají svou jasně danou historii, technologii a způsob chování, které musel autor dodržovat. Cizí život je zde velmi bohatý, a proto se můžeme v příběhu setkat nejen s lidmi, ale také se lstivými *Romulany*, bojovnými *Klingony* a s mnoha dalšími rasami. I přesto, že je zde tolik mimozemšťanů, nejsou v románu nijak blíže popisováni.

Telepatie nebo empatie je motivem světových space oper využívaným již delší dobu. Nemůžeme se divit, že se ve vesmíru *Star Treku*, který je tak bohatý na různé formy života, nacházejí rasy s telepatickými schopnostmi. V románu je telepatii obdarována rasa „*Betazoidů*“, která je na lodi zastoupena poradkyní *Deanou Troi*.

I ve vesmíru *Star Treku* je potřeba komunikovat na veliké vzdálenosti, protože lidstvo kolonizovalo rozsáhlou část galaxie. V příběhu se na tyto vzdálenosti komunikuje pomocí *subprostoru* a dají se jím odesílat jak zprávy, tak videohovory. V románu je tento druh komunikace hojně využíván. Termín *subspace* poprvé použil v space opeře *Islands of Space* (Ostrovy vesmíru; 1931) americký spisovatel **John W. Campbell jr.**

Gene Roddenberry ve svém televizním seriálu použil také další motiv klasických space oper, a tím je velké meziplanetární spojenectví. Ve *Star Treku* je to federace planet, což je společenství mnoha mimozemských ras včetně lidí. Tento motiv je použit i v románu **Petra Macka** a prochází celým dílem. I jiné rasy mají svá společenství, která nejsou v románu nijak významněji popisována a pro další vývoj děje nejsou důležitá.

V **Mackově** space opeře můžeme najít jak vesmírné lodě, bitvy a přestřelky laserovými zbraněmi, tak i řešení spleťtých vztahů. Vzhledem k tomu, že *Star Trek* má předem jasně daný vesmír, plný známých pravidel, která jsou mezi fanoušky po celém světě striktně vyžadována, nemůžeme se divit, že **Petr Macek** měl při psaní románu pevně vymezené pole, které nemohl překročit. Přesto se mu povedlo napsat příběh, jímž může směle konkurovat zahraničním románům z tohoto prostředí. Z příběhu je naopak patrné, že je se světem *Star Treku* obeznámen, a nemůžeme mu vytknout odklon od zákonitostí vesmíru, na které jsou fanoušci zvyklí.

Je zcela nezpochybnitelné, že se autor nechal inspirovat samotným seriálem, který se vysílal na televizních obrazovkách. Přestože použil prvky klasických space oper, které jsou ve světové literatuře tohoto žánru již známé a zaběhnuté, není v románu patrné, že by se nechal inspirovat některými dalšími světovými klasiky tohoto subžánru, jako tomu bylo například u **J. M. Trosky** nebo **Ludvíka Součka**. **Petr Macek** napsal román, který v kontextu světových děl vycházejících ze *Star Treku*, není ničím výjimečný a do toho prostředí dobře zapadá.

3.4 Jiří Walker Procházka

Patří k nejvýraznějším novým autorům, kteří se prosadili po listopadové revoluci⁸³. Ve svých začátcích byl výrazně ovlivněn *kyberpunkem*, což je patrné z jeho první povídky vytištěné v časopisu *Ikarie* roku 1990, *Rox'n'Roll*.

V roce 1991 vyšel soubor povídek *Tvůrci času*. Hlavními díly této sbírky jsou tři kyberpunkové povídky *Pražský průnik*, *Rox'n'Roll* a *Kybernátor*. Téhož roku vydává pod pseudonymem **George P. Walker** dobrodružný román z prostředí fantasy *Ken Wood a meč krále D'Sala*, v němž se filmový kaskadér *Ken Wood* ocitá na cizí planetě, aby se dostal do středu velkolepého boje, do kterého se zlem.

O rok později vychází pokračování s názvem *Ken Wood a perly královny Maub*, které se z velké části odehrává na moři. Roku 1996 zpracoval po svém způsobu výpravnou galaktickou space operu s názvem *Hvězdní honáci*. Svou dosavadní povídkovou tvorbu a rozsáhlou novelu ze světa *Transmise* vydal v objemné sbírce *Totální ztráta rozměru*, která vyšla roku 2004. Svojí povídkou *Jablka z Beltamoru* přispěl do známé sci-fi série o *Marku Stoneovi*. Jeho práce se také objevily ve sbornících *Rigor Mortis*, *Je dobré být mrtvý* nebo v kyberpunkové antologii *Punk Fiction*. Se svými pracemi se účastnil velkolepě pojatých antologií *Legendy české fantasy*, *Pod kočičími hlavami* či *Imperium Bohemorum*. Ve sbírce *Hvězdy české sci-fi* vyšla další novela z kyberpunkového cyklu s názvem „... v srdci svém horoucí peklo“ – aneb *Rox'n'Roll v červené*.

Společně s **Miroslavem Žambochem** vymysleli a od roku 2005 vydávají knižní sci-fi řadu *Agent JFK*, do níž **Procházka** přispěl díly *Není krve bez ohně* (2005), *Armády nesmrtelných* (2006), *Podhoubí smrti* (2007). Mimoto se podílel, jako autor většiny písňových textů, na vzniku muzikálu *Malý princ* podle slavné **Saint-Exupéryho** knihy. V letech 1997, 2002 a 2004 získal tři ocenění Akademie science fiction, fantasy a hororu, roku 1991 také **cenu Ludvíka Součka**⁸⁴.

V ději románu *Hvězdní honáci* se lidstvu otevřela cesta ke hvězdám. Hyperprostorová stvoření, důvěrně přezdívaná "krávy", mohou ve svých útrobách přenášet lidi, stroje i suroviny. Kdo ovládá krávy, ovládá celou Galaxii. V knize **Jiřího W. Procházky** najdeme přestřelky s futuristickými zbraněmi v pravé poledne, indiány kouřící dýmku míru a stádo

⁸³ ADAMOVIČ, I. *Slovník české literární fantastiky a science-fiction*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství R3, 1995, ISBN 80-85364-57-3, s. 184

⁸⁴ Heslo Jiří Walker Procházka. In *LEGIE-databáze knih Fantasy a Sci-Fi* [online]. CZE, 08.03. 2008 [cit. 2011-02-07]. Dostupné z: < <http://www.legie.info/autor/410-jiri-walker-prochazka>>.

krav, které se žene přes půl galaxie, jako když kovbojové hnali dobytek na prériích divokého západu. V této space opeře kříženou s westernem se otevírá vesmír plných planet.

I když jsou v příběhu hlavním „transportním“ prostředkem vesmírná stvoření nazvaná krávy, lidé přesto mají vlastní lodě, se kterými mohou cestovat napříč vesmírem. Hvězdní honáci, jak jsou pojmenováni lidé starající se o tato stvoření, vlastní stroje připomínající koně a jsou i tak podobně pojmenováni „*hypernautický oř*“, ale jsou zde i jiné lodě, bitevní křižníky, které využívá všemocná *Společnost* nebo *GALAarmy*. Jsou to těžce vyzbrojené lodě, například loď *Trismarck* je nejsilnější loď galaxie a je popisována takto: „*Mohutná loď vypadala jako katamaran s hlavním trupem a dvěma tělesy plováků po stranách. Prostřední konstrukce měla od zádi k přídi dvacet pět mil; a na šířku – od solárních panelů, vysunutých během nebojového letu, přes parabolické nádrže a všechny tři trupy – měřil Trismarck sedmnáct mil. Nádhernou architekturu bojové lodi doplňovaly i tak zajímavé detaily, jako třeba dokonalé napodobení nýtování lodních trupů z minulého tisíciletí nebo secesně ohýbané palubní zábradlí, v ohybech a kříženích obohacené dračím hlavami a figurami polonahých žen.*“⁸⁵

Jak je z ukázky patrné, loď více vzbuzuje dojem dávného mořeplaveckého korábu než nejobávanější vesmírné lodi. Tento dojem umocňuje i popis zbraní: „*Z bočních stěn trčely černé baserové věže, jejichž soustředěná palba by rozkrojila planetu Fountain jako vánoční jablko. Energetické kanóny, umístěné v dělových věžích na přídi i na zádi po vzoru prastarých námořních bitevních lodí, vyhlížely jako středověké moždíře, a hrozny plazmometů zase vypadaly jako naježení dikobrazi. Aerodynamické tvary lodních nástaveb se ve vakuu zdály být zbytečné, ale každý záhyb, každý výstupek pancéřování měl svůj účel zvláště při paprskových útocích nebo při náletu turbulentních min.*“⁸⁶

V prologu se dozvídáme, že jako „palivo“ pro vesmírné krávy se používají různá slunce, jejichž záření zvířatům prospívá a samotná cesta je vylíčena jako: „*V obloze zaplněné světelnými výboji bezpočtu barev se během nepostřehnutelného okamžiku zjevil temně rudý, vibrující otvor. Kruhová brána do pekla dimenzí, z něhož se za stanovený časový úsek opět vynoří celé stádo na stanoveném místě; na místě, kde je ho třeba nejvíce. Vnitřní stěny tunelu matně opalizovaly a ta mírná záře umožnila lidem na okamžik pohlédnout do jiných světů.*“⁸⁷ Přechodu do sub-prostoru se ve světové literatuře používá často. První, kdo tento motiv popsal, byl **John W. Campbell** ve svých *Islands of Space* (Ostrovy vesmíru – 1931).

⁸⁵ PROCHÁZKA, J. W. *Hvězdní honáci*. Praha: Altar, 1996, ISBN 80-85979-07-1, s. 42

⁸⁶ Tamtéž, s. 42

⁸⁷ Tamtéž, s. 73

I celý koncept cestování v románu *Hvězdní honáci* více než vesmírnou cestu se zastávkami na různých planetách připomíná zámořskou plavbu do Ameriky. To vše je dobře doplněno motivy westernu, které jsou vedle motivů space opery v tomto díle hojně využívány. Na planetě se cestuje futuristickou lokomotivou nazývanou *biomotiva*, což se v díle dobře vyjímá, vyřizování sporů se řeší pomocí přestřelek, i když s vyspělými zbraněmi, stejně jako tomu bylo na Divokém Západě. Na planetě *Shell* dokonce žijí lidé, kteří se chovají a vypadají jako indiáni. Samotné názvy planet, jako *Little Big Valley* tento motiv ještě umocňuje. Inspirace westernovými náměty není ojedinělá a tyto motivy využívají i jiní autoři. V současné době můžeme podobná díla vidět například v televizním seriálu *Firefly* (2002) **Joshe Whedona**. Přesto prvním spisovatelem, který vytvořil westernově laděnou space operu byl **Clifford D. Simak** v díle *The Asteroid of Gold* (Asteroid ze zlata – 1932), ve kterém zlatokopové, podobně jako na Klondaiku hledali zlato v asteroidu⁸⁸.

Stejně jako na Divokém Západě byly omezené možnosti komunikace na velké vzdálenosti, tak i v románu *Hvězdní honáci* autor tuto skutečnost zachoval. Lidstvo na jiných planetách nekomunikuje s dalšími světy, jedinými informačními prostředky je pro ně televize, která vysílá na všech obydlených planetách, případně dalším zdrojem informací jsou vydávané galaktické noviny.

Jiří W. Procházka si ve vymýšlení fantaskních výtvorů nestanovil meze. Jeho vynálezy se více než technologickým přístrojům podobají zvířatům. Na začátku se setkáme s *biomotivou*, lokomotivou s biologickými prvky.

V románu je popisována spousta fantaskních zvířat, která jsou spíše výsledkem autorova zkřížení nám známých tvorů, například takzvané skákající želvy nebo jiných podobných bytostí. Každá bytost plní v příběhu svůj účel. Například křemíkové bytosti z bohaté planety Koh-i-nooru II připomínají dávné dinosaury. Na planetě *Shell* narazíme na velikého brouka, kterého indiáni pojmenovali jako „*Pán Much*“ a je popisován: „*Obrovský brouk, vyšší než mužská postava a dlouhý jako pět oštěpů, zhluboka dýchal. Za hlavou měl po stranách kovové žábry, z nichž se v pravidelných intervalech valily obláčky žlutavých výparů, páchnoucích jako Jezero smrti v Orangestone. Žábry se nadzvedávaly a klesaly s mírným hvízdotem.*“⁸⁹

Nejdůležitějším stvořením v knize jsou však vesmírné krávy, které umožňují ve svých útrokách přepravovat lidi nebo stroje: „*V rudnoucí atmosféře se pomalu zhmotňovala*

⁸⁸ CLUTE, J. – NICHOLLS, P. *The Encyclopedia of Science Fiction*. New York: St. Martin, 1995. ISBN 0-7172-3999-3, s. 115

⁸⁹ PROCHÁZKA, J. W. *Hvězdní honáci*. Praha: Altar, 1996, ISBN 80-85979-07-1, s. 82

*nesmírná těla. Obrovské fosforeskující objekty, každý o délce přes pět set astromil, připomínaly krávy jen vzdáleně. Spíš bych jim říkal prasata, uvědomil si Joe. Ale už za chvíli, když se jedna z krav natočila bokem, spatřil rohoří, připomínající ohromný temný srpek měsíce, který se vznášel pár set yardů nad hlavou krávy.*⁹⁰

Tyto bytosti se mohou také podle situace proměňovat do různých fantaskních tvarů: „Teleti se místo tlamičky s trojitými nozdrami začal dovnitř tvarovat ohromný trychtýř. Když celá třetina telete vypadala jako medúza, obklopilo mládě vyhlédnutou rostlinu a přisálo se takřka až k povrchu planety. Telecí tělo začalo pulsovat a měnit barvy od růžové přes oranžovou až k sytě rudé.“⁹¹

Dozvíme se také o rostlinách podobných kaktusům, které obsahují mikroskopické množství látky jednoduše pojmenované jako *kraví droga*. Tato látka je silně návyková pro lidský organismus, ale vesmírným krávám pomáhá lépe se pohybovat a zorientovat ve vesmíru. Tato droga silně připomíná rostlinu s názvem *koření* z knižní série *Duna* (1965) **Franka Herberta**. V tomto klasickém sci-fi díle se na vzdálené planetě jménem *Arrakis* pěstuje bylina, která pomáhá fantaskním tvorům navigovat mezihvězdné cesty. **Procházka** tohoto motivu využil i ve svém díle, i když oproti **Herbertově Duně** se celý příběh netočí kolem této drogy.

Příběh je plný roztodivných tvorů žijící na jiných planetách, ale motiv prvního kontaktu s fantaskními mimozemšťany, který je tak obvyklý pro příběhy space opery, tu zcela chybí. I když se zde dočteme o lidech, kteří vypadají jen trochu odlišněji, než jsme zvyklí, stále se jedná o lidi a ne o jiné druhy.

Způsob cestování vesmírem pomocí organických bytostí není ve sci-fi příbězích nikterak neobvyklý. Hrdinové kanadského televizního seriálu *Lexx* (1997 – 2002) cestovali vesmírem vně organické vesmírné lodi, v románu *Tin Woodman* (1979) **Davidu Fredericka Bischoffa** hrdinka objeví živou mimozemskou loď.

Ani v tomto díle nechybí motiv společenství, i když je to jen sdružení všech lidí na různých planetách, které kolonizovali. Jmenuje se stroze *Galaxtická unie* a vše se rozhoduje v parlamentu. V tomto seskupení pracuje i organizace podobná současné OSN, která si říká *Organizace Spojených Světů*. Vojenskou silou unie je takzvaná *GALAarmy*, která by měla dohlížet na pořádek vně společenství.

Nadnárodní společnost stojící nad zákony unie je další motiv, který se ve světových dílech objevuje častěji. Například se o společenství dočteme v povídkách *I, Robot* (1940) již

⁹⁰ PROCHÁZKA, J. W. *Hvězdní honáci*. Praha: Altar, 1996, ISBN 80-85979-07-1, s. 10

⁹¹ Tamtéž, s. 14

několikrát zmíněného autora **Isaaca Asimova**. V tomto díle nadnárodní společnost vyráběla právě roboty.

Ovšem v díle **Jiřího W. Procházky** s prostým názvem *Společnost* tato monopolní komunita řízená zápornou postavou *hrabětem Kuzněcowem* vlastní spousty bitevních lodí a sleduje jen své vlastní záměry: zcela ovládnout přepravní trasy ve vesmíru a zničit hvězdné honáky spolu s jejich kravami.

Jiří W. Procházka napsal zajímavé dílo, kde hvězdní honáci ženou krávy přes půl galaxie, stejně jako na Divokém Západě kovbojové hnali dobytek přes širé prerie a indiáni ve svých týpí kouří dýmku míru společně se svými bratry na důkaz přátelství.

Celý tento román evokuje svět tehdejšího Divokého Západu, jako by se autor snažil napsat novodobé westernové dílo, ale ozvláštnit ho o prvky space opery, které rozměr díla posouvají dále.

Motivy příběhu *Hvězdní honáci* dokládají autorův vztah k prostředí sci-fi literatury, se kterým je velmi dobře obeznámen. Ve svém díle obratně využívá motivů, které jsou pro tento druh literatury specifické. I jeho technické vynálezy vypadají více fantaskně a imaginárně, než tomu bylo například v díle **Ludvíka Součka**. Tam se možnosti těchto výtvorů zdály uvěřitelnější a reálnější.

Vesmír honáků je sice plný fantaskních a nebezpečných tvorů, ale v příběhu nejsou známi žádní inteligentní mimozemšťané. Ve vesmíru *Bláznů z Hepteridy* také nejsou kromě lidí žádní další inteligentní tvorové, ale jsou zde aspoň náznaky v podobě výtvorů, které odkazují na vyspělou rasu žijící na cizí planetě.

Na rozdíl od **Jiřího W. Procházky** již dříve zmiňovaný **Ludvík Souček** ve svém díle vykreslil touhu lidí po navázání kontaktu s mimozemskými civilizacemi. U **Procházky** tento základní motiv klasických světových space oper chybí a lidstvo nežene za poznáním jiných ras.

Předchozí dva autoři se více či méně hlásili k inspiraci jinými autory, jak světovými, tak i českými. V románu *Hvězdní honáci* se **Jiří Walker Procházka** jinými autory nechává ovlivňovat a využívá klasické motivy jejich děl, se kterými je zcela jistě dobře obeznámen, ale k této inspiraci se nepřiznává.

3.5 Robert Fabian

Tento autor je mezi fanoušky military sci-fi velmi známý, přesto se o jeho osobě

mnoho neví. Podle vyjádření nakladatelství **Straky na vrbě** je to záměr, autor chce zůstat v anonymitě⁹². Jistě není náhodou, že si vybral právě toto odvětví sci-fi literatury. V jednom z rozhovorů, otištěném v antologii *Třpyt mečů, záblesk laserů*, prozradil, že má k armádě a jejímu prostředí velmi blízko; základní vojenskou službu absolvoval jako tankista, poté téměř šestnáct let pracoval ve státní službě, kde přicházel do styku se zbraněmi. Hodně se zajímá o válečné konflikty, armádní výzbroj a výborně se orientuje ve vojenské terminologii⁹³.

První **Fabianovou** knihou, kterou se uvedl na poli literární fantastiky, byla *Mariňáci* (Straky na vrbě 2000). Dílo způsobilo veliký rozruch a ze zcela neznámého autora se rázem stal velmi žádaný spisovatel⁹⁴.

O dva roky později u stejného nakladatelství vydal román *Planeta mezi dvěma slunci*, který je kombinací survival hororu a sci-fi. Netrpělivě očekávaná druhá kniha bohužel příliš nespĺnila nároky příznivců military sci-fi. V roce 2005 vyšel dvoudílný román *Carpe Diem* opět u téhož vydavatele (Straky na vrbě – 2005). Příběh čtenáře znovu zavede do již známého vesmíru z prvního díla – *Mariňáci*. Nejde však o jeho pokračování, přestože v centru dění je tatáž vesmírná námořní pěchota, tentokrát autor pracuje s jinou vojenskou četou.

Roku 2007 vydává dalším román na pokračování, *Hvězda*. Ta sice souvisí s military světem, ale jedná se spíše o detektivní příběh ze známého vesmíru. V antologii *Třpyt mečů, záblesky laserů* (Straky na vrbě – 2008) se objevila zatím jeho první a jediná povídka *Epizit*. Jde o krátký text popisující zkoumání artefaktů dávné mimozemské civilizace a objevují se zde náboženské motivy. Zatím poslední knihu s názvem *Semper fi* vydal ve stejném nakladatelství Straky na vrbě v roce 2009. V tomto příběhu se setkáváme se známým družstvem z knihy *Carpe Diem*.

Robert Fabian ve svém nejznámějším příběhu *Mariňáci* rozehrává drsnou space operu na pokraji military sci-fi, ve které se vojáci vydávají na záchrannou misi do velmi odlehle kolonie galaxie, s níž lidé ztratili kontakt. Všichni příslušníci čety se probudili z kryospánku na svém bitevním křižníku a část mariňáků poté odletěla ve výsadečném člunu na povrch planety. Tam prozkoumávají komplex budov, ve kterých nenacházejí žádné stopy po vědeckých pracovnících, dříve vyslaných ze Země na geologický průzkum planety. Nenaleznou zde ani jejich mrtvá těla.

⁹²Heslo Robert Fabian. In *Neviditelný pes* [online]. CZE, 04.01. 2010 [cit. 2011-02-08]. Dostupné z: <http://neviditelnypes.lidovky.cz/lide-robert-fabian-03z-/p_scifi.asp?c=A091223_000923_p_scifi_hpe>.

⁹³BRONEC, M (ed.). *Třpyt mečů, záblesky laserů*. Praha: Straky na vrbě, 2008. ISBN 80-86428-84-2, s. 50- 51

⁹⁴Heslo Robert Fabian. In *Neviditelný pes* [online]. CZE, 04.01. 2010 [cit. 2011-02-08]. Dostupné z: <http://neviditelnypes.lidovky.cz/lide-robert-fabian-03z-/p_scifi.asp?c=A091223_000923_p_scifi_hpe>.

Fabianova prvotina nás zavede na různé planety v galaxii. Autor pro dopravu mezi hvězdami používá hvězdné lodě a vesmírný bitevní křižník nazvaný „*Regulus 5*“. V románu není detailněji popsáno, jaký pohon hvězdné lodě využívají. Stojí zde na pozadí a slouží spíše pro rozehrání temného příběhu, ale přesto jsou zde popisována i různá další vesmírná plavidla, včetně malého člunu, se kterým letí posádka na planetu ze svého křižníku.

Doba letu k cílové planetě, stroze označované kódem NSC-274363, není šířeji popisována, pouze se dozvídáme, že posádka tráví svůj čas ve stázi. Stáze je technologický vynález umožňující cestující posádce hibernovat při překovávání vesmírných dálek a nezestárnout ani o den. V *Mariňácích Fabian* popisuje probuzení ze stáze jako způsob, který je pro posádku nepříznivý a má negativní vliv na svalstvo vojáků.

Motiv stázových kójí není v literatuře sci-fi nijak ojedinělý a je využíván již delší dobu, zejména ve světových dílech. V současné době je tento motiv již překonán a vesmírné lodě překonávají rychlost světla, tak že jejich posádka nemusí ve stázi trávit dobu letu. Například spisovatel **Larry Niven** ve svých dílech velmi často popisoval cestování mezi galaxiemi ve stázových komorách jako vizi pro překonání velikých vzdáleností a poprvé ji použil v díle s názvem *Ringworld* (1970)⁹⁵.

Pro let mezi planetami se v tomto díle používá vesmírná loď. Posádka lodi, když doputuje ke svému cíli, použije pro finální přesun na povrch planety menší člun, který je také dobře vybaven. Pro pohyb na samotné planetě posádka nepoužívá vznášedlo, jak by se v budoucnosti očekávalo, ale využívá klasické terénní vozidlo, samozřejmě futuristicky upravené.

První planetou, na které se příběh odehrává, je Mars. V trilogii **J. M. Trosky** *Zápas s nebem* příběh začíná právě zde. Ve **Troskově** vizi je Mars obydlen inteligentními mimozemšťany a rozdělen na dvě poloviny, pacifistickou *Agirovskou* a ovládanou diktátorem *Démonem*. Zatímco ve **Fabianově** vizi je tato planeta velmi potměšlá, kolonizovaná lidmi a využívaná jako přepravní stanice Země. Pod povrchem se nachází největší město této planety *Nový Port Said*.

Mars jako rudá planeta sluneční soustavy přitahuje spisovatele již delší dobu a je stále populární v románech, kde bývá povětšinou obydlena velmi rozvinutými mimozemšťany⁹⁶. Prvním dílem, kde byl takto Mars popisován je *Across the Zodiac* (Za Zodiace – 1880)

⁹⁵ CLUTE, J. – NICHOLLS, P. *The Encyclopedia of Science Fiction*. New York: St. Martin, 1995. ISBN 0-7172-3999-3, s. 1622

⁹⁶ CLUTE, J. – NICHOLLS, P. *The Encyclopedia of Science Fiction*. New York: St. Martin, 1995. ISBN 0-7172-3999-3, s. 1446

britského autora **Percyho Grega**. Nad planetou se vznáší veliká vesmírná stanice, která slouží jako přestupní bod pro mnoho cestovatelů a překladiště zásilek do jiných kolonií mimo sluneční soustavu.

V temně laděném příběhu také narazíme na motiv komunikace na velké vzdálenosti. Využívá se k tomu celá síť satelitů, přes kterou se zpráva posílá, a tak může komunikovat vzdálená planeta se Zemí. Ztráta možnosti komunikace je také prvním a velmi zásadným problémem, který musejí hrdinové na své misi vyřešit. Na vesmírné lodi mají satelitní parabolu, která slouží právě k tomuto účelu a posádka ji využívá pro hlášení z planety a pro předávání informací.

Není s podivem, že se v příběhu setkáme s armádní technikou, kterou hrdinové využívají, jsou jimi především ruční zbraně, které sice vypadají jako reálné palné zbraně, ovšem jsou mnohem *futurističtější*. I když se nejedná o velký motiv často využívaný ve space operách, tak i hlavní hrdinové těchto subžánrů mají vlastní fantaskní zbraně, nejčastěji laserové pistole.

Počítače jsou typickým prvkem sci-fi literatury a pro úspěšné vesmírné lety zcela nezbytné. Počítač **Roberta Fabiana** automaticky řídí let vesmírné lodi po celou dobu kryospánku posádky. Počítač tak obstarává za posádku veškeré potřebné činnosti. V příběhu je familiérně označován jako *matka* a jeho popis silně připomíná výpočetní stroj, který jsme mohli vidět ve filmu *Alien* (Vetřelec; 1979) **Ridleyho Scotta**. Tam byl palubní počítač vesmírné lodi dokonce stejně pojmenován.

Robert Fabian ve svém díle *Mariňáci* představuje temnou military sci-fi s prvky space opery. Hrdinové, mariňáci letí na odlehlou planetu a řeší, co se stalo s výzkumnou stanicí na povrchu. I když děj románu odpovídá žánru military sci-fi literatury, je obohacen o prvky ze subžánru space opera, které jsou hojně využívány mnohými světovými autory.

Z děje je zcela jasné, že je autor se sci-fi povídkami a motivy obeznámen a obratně je využívá. **Fabian** popisuje stroje, technologie i chování výsadek jednotky velmi obratně a dokazuje tak, že se ve vojenském prostředí velmi dobře orientuje. Autor vykresluje chování vojáků, jejich řeč i bojovou taktiku velmi autenticky. Atmosféra příběhu se podobá známému sci-fi filmu *Alien* režiséra **Ridleyho Scotta**.

3.6 Jan Kotouč

Jan Kotouč je mladý spisovatel, který se po dlouhou dobu pohybuje

ve fanouškovském prostředí sci-fi literatury i televizní tvorby. S publikováním začal na internetovém serveru **jediland.cz**, kde pod pseudonymem **Johnak Wheeliak** vydával povídky ze světa *Star Wars*. Čtenářskou obec na sebe upozornil v roce 2009 prvotinou s názvem *Pokračování diplomacie*, kterou vydalo nakladatelství **Poutník**. V lednu letošního roku mu pod názvem *Příliš blízké setkání* vyšla zatím jeho poslední kniha jako příloha časopisu **Pevnost**.

Jde o rozšířenou verzi románu, se kterou roku 2008 získal literární cenu **Karla Čapka** v kategorii novela. Příběh vypráví o důstojnici *Vivian Evans*, která je vyslána spolu se skupinou vědců pokusit se navázat přátelský kontakt s mimozemskou rasou, která doposud na lidi pouze střílela. Děj je zasazen do stejného vesmíru jako v díle *Pokračování diplomacie*, ovšem s jinými postavami. **Jan Kotouč** připravuje pro své fanoušky vydání dvoudílného románu *Tristanská občanská válka*, který bude pokračováním jeho prvotiny. Do časopisu **Pevnost** přispěl i dvěma krátkými povídkami.

Román *Pokračování diplomacie* uvozuje citát pruského generála *Carla von Clausewitze*: „*Válka je pokračováním diplomacie nediplomatickými prostředky.*“ Lidstvo kolonizovalo galaxii a poznalo i jiné mimozemské druhy. Jenže lidstvo se nevzdalo svých dobovatelských tužeb a není náhodou, že děj se odehrává kolem sporu o sluneční soustavu nazvanou **Argonaut**, která je bohatá na naleziště prvku **kiria26**.

Tato látka je ve vesmíru velmi vzácná a má dvojí využití, používá se jako palivo do štěpných reaktorů nebo jako silný pancíř pro vesmírné lodě. I přes pokusy diplomatického řešení se obě dvě strany, *Astonská unie a Ballingtonské společenství*, nevyhnu ostré vesmírné bitvě o získání soustavy. V kosmu se na opačných stranách hledáček zbraní střetávají velitelé, kteří se navzájem obdivují pro taktické dovednosti a odvahu toho druhého – *kapitáni Justina Tarziniová a Sean E. Tyler*. Nelze opomenout dvě další důležité postavy, piloty stíhaček – *Justinin snoubenec Alex a Tylerova dcera Amanda*. Autor tu vedle velkolepého bitevního divadla rozehrál také osobní příběhy plné emocí.

V díle se setkáváme nejen se spoustou vesmírných lodí, ale i s menšími stíhačkami. Tento motiv se právě využívá ve space operách popisující velkolepé galaktické bitvy. V románu *Pokračování diplomacie* se také dozvídáme o velkém množství nejrůznějších bojových křižníků, fregat i stíhaček. Přesto ani jeden stroj není širěji popsán, což je na škodu, protože čtenář tak není více vtažen do děje. Bohužel také nepopisuje vyspělé technologie, což velmi dobře dokázal **Ludvík Souček**.

K pohybu lodí ve vesmíru mezi hvězdami se v tomto díle používá „*mimoprostorový*“

generátor“. Ten je schopen vytvořit takzvané *subprostorové okno*, ve kterém lodě překonávají dlouhé vzdálenosti v krátkém čase. V knize tento motiv autor popsal: „*Lehký křižník Dagger s lehkým zavlněním zmizel v mimoprostorovém okně.*“⁹⁷ Díky tomuto pohonu se hlavní hrdinové mohou snadno dostat na jiné planety a mohou tak v krátké době navštívit mnoho cizích soustav, zejména pak planetu *Argonaut* s její toxickou atmosférou a bohatým nalezištěm žádaných nerostných surovin, o které je veden boj.

Lidstvo za dobu své existence kolonizovalo planety v různých vzdálených částech vesmíru a zřídilo různá společenství. Komunikace se pro něj tak stala velmi důležitou součástí bytí. Tento motiv ještě více umocňuje hlavní děj příběhu, tedy boj o hvězdnou soustavu, kde se vojáci vyslaní do těchto částí vesmíru potřebují dorozumívat.

Na krátkou vzdálenost, na jakou komunikují mezi stíhačkami a loděmi, používají jen klasické radiové spojení, stejné jako v reálném světě. Na delší komunikaci, například na spojení hvězdných lodí s mateřskou planetou vzdálenou mnoho světelných let se používají speciálně upravené *nadsvětelné sondy*, které plní funkci technického prostředníka v komunikačním spojení.

Jan Kotouč v tomto díle *Pokračování diplomacie* kromě spousty exotických planet popisuje i velkou stanici s názvem *Aurora*, kterou popisuje: „*Aurora, která se rozpínala na oběžné dráze planety Nuovo Lazio. Byl to dopravní uzel pro civilní i vojenské loďstvo a bylo tu poměrně rušno.*“⁹⁸ Podobné to bylo u **Ludvíka Součka**.

Stanice kolem oběžných drah planet nejsou ve sci-fi literatuře, potažmo ve space operách, nikterak vzácným jevem a ve světových klasických dílech se používají hojně. Prvně se tyto vesmírné stanice objevily v románu *The Brick Moon* (Cihlový měsíc – 1869) amerického autora **Edwarda Everetta Halea** a následně v jeho pokračování *Life in the Brick Moon* (Život v cihlovém měsíci – 1870).

Celý příběh *Pokračování diplomacie* je vystavěn na jednom základním motivu hojně využívaného ve space operách, a tím jsou vesmírné bitvy. Tento motiv je literárními autory oblíbený a často se ve světových dílech klasických space oper objevuje⁹⁹. První náznaky mezihvězdného konfliktu můžeme nalézt už v díle *The Skylark of Space* (Skřívání vesmíru – 1928) již zmiňovaného **Edwarda E. Smitha**.

Toto téma **Kotouč** popsal jako souboj dvou vyspělých znesvářených ras, které proti

⁹⁷ KOTOUČ, J. *Pokračování diplomacie*. Praha: Klub Julese Verna, 2009, ISBN 978-80-87246-13-9, s. 193

⁹⁸ Tamtéž, s. 30

⁹⁹ CLUTE, J. – NICHOLLS, P. *The Encyclopedia of Science Fiction*. New York: St. Martin, 1995. ISBN 0-7172-3999-3, s. 2112

sobě bojují vyspělými futuristickými zbraněmi jak ve vesmírných lodích, tak i na nejrůznějších planetách a asterioidech.

Dva národy, znepřátelení lidé, spolu válčí nejen na oběžné dráze kolem planety nebo na samotné planetě pomocí vojáků a různých futuristických zbraní, ale k soubojům dochází i v pásu asteroidů. Všechny tyto postupy, které využívá autor k rozehrání velkolepé vesmírné bitvy, byly již často použity a i přesto, že nejsou originální, se **Kotoučovi** podařilo je beze zbytku zužitkovat.

Z velmi dobře popisované taktiky i průběhu bojů v příběhu *Poslední diplomacie* máme pocit, že se autor dobře vyzná v armádních hodnostech, vojenské taktice a ve zbraních, podobně tak tomu bylo u **Roberta Fabiana**. Obdobně jako v *Bláznech z Hepteridy* **Ludvíka Součka**, i v tomto díle jsou nejlepšími zbraněmi atomové hlavice, které se využívají k ničení nepřátelských lodí, lehké stíhačky jsou vyzbrojeny iontovými děly. Ovšem v románu máme možnost se setkat i se spoustou jiných, méně futuristických zbraní, jakými jsou například naváděcí rakety *Seeker*. Boje probíhají nejen ve vesmíru, ale příběh nás zavede i na planetu *Argonaut*, kde je popisován též boj mariňáků a jejich „vyloďování“ na povrch planety.

Vesmír popisovaný **Janem Kotoučem** je kolonizován nejen lidmi, ale i mimozemským životem. I když se jedná o častý motiv space oper, přesto se v románu o těchto mimozemšťanech dozvíme málo. V *Poslední diplomacii* je zmínka o třech cizích vyspělých druzích, *Hunech*, *Finratech* a *Narganech*. O každé rase se píše ale jen okrajově; *Finraté* jsou mírumilovná a obchodující rasa, *Hunové* jsou zase naopak agresivní a napadají cizí lodě, *Nargaronové* jsou rasa neschopná meziplanetárních letů. Škoda je, že se nedočkáme ani popisu fantaskních zvířat obývajících cizí planety, protože se větší část příběhu odehrává ve vesmíru a na bitevních lodích.

Motivem velmi využívaným nejen ve světové space opeře je svaz různých světů, taková meziplanetární unie. V románu se setkáme s různými druhy společenství, ať už je to *Astonská unie*, *Ballingtonské společenství*, *Sinaj* nebo *Kasimiraké císařství*, které spravují pod sebou mnoho jiných planet, přesto se nejedná o federaci, jaká je například ve *Star Trekovém* díle **Petra Macka**. Přesto **Jan Kotouč** popisuje organizaci, která silně připomíná současnou *OSN*, označuje ji jako *AMS*. Ta má za úkol jménem lidstva jednat s mimozemšťany.

Jan Kotouč ve svém prvním díle *Pokračování diplomacie* popisuje velikou bitvu s klasickými prvky světové space opery. Ty nám již byly představovány jinými spisovateli, avšak tento autor s nimi dokázal rozehrát jiný zajímavý příběh. V příběhu ale nalezneme spousty motivů, které již před ním použili známí světoví klasici sci-fi literatury. I když je

patrné, že autor s motivy nebo díly těchto spisovatelů již byl dříve seznámen, nijak více ve svém díle na jejich tvorbu neodkazuje, pouze využívá zavedené motivy space opery.

U **J. M. Trosky** cesta lodí připomínal velikou zámořskou plavbu objevující nové světadíly, podobně je tomu i v tomto románu *Poslední diplomacie*. Vesmírná bitva, jak ji popisuje **Jan Kotouč**, spíše připomíná námořní lodě bojující v širém oceánu. Samotná „bodová obrana“, využívaná pro obranu před raketami, jasně evokuje děla na stranách válečných fregat, využívaných v patnáctém století. Pohyb vesmírem se, kromě skoků mimoprostorem, nápadně podobá plujícím námořním lodím.

Ze stylu a stavby příběhu je jasně patrné, že se autor nechal inspirovat *harringtonským* vesmírem, vymyšleným britským spisovatelem **Davidem Weberem** a prvně popsanych v sérii knih pojednávajících o *Honor Stephanii Alexander-Harringtonové* z vesmírného královského *mantikorského námořnictva*. Tato důstojnice řeší různé problémy diplomaticky nebo bojem ve vesmíru.

4 Od J. M. Trosky k Janu Kotoučovi

Je jasně patrné, že se space opera jako žánr v průběhu času vyvíjela nejen ve světové literatuře, ale i v českých dílech. Ve čtyřicátých letech byl vydán román *Smrtonoš* **J. M. Trosky**, který je prvním dílem z trilogie *Zápas s nebem*. Díky této trilogii byl spisovatel považován za průkopníka space opery domácí sci-fi literatury¹⁰⁰.

J. M. Troska popsal příběh posádky vesmírné lodi *Aeronautilus*, která křížuje Sluneční soustavu a nalézá mnoho vyvinutých mimozemských druhů. Naše soustava je jimi přímo přeplněná. Využívá mnoho motivů od známých autorů, jak světových, tak i českých. Fantaskní příběh se ovšem omezuje jen na naši Sluneční soustavu, kterou hrdinové nepřekročí, a skončí zpět na Zemi. Je nutné vzít v potaz, že ve čtyřicátých letech nebyla technologie na tak vysoké úrovni, jak je tomu v současnosti, proto nám připadají některé fantaskní vynálezy spíše úsměvné a nikoli futuristické. Právě na technologických vynálezech je jasně patrný pokrok ve vývoji literárního subžánru a též pokrok v technických strojích a přístrojích, jenž otevírá větší možnosti ve sci-fi literatuře.

Dalším zkoumaným dílem byli *Blázni z Hepteridy* **Ludvíka Součka**. Tento autor je spíše znám svými sci-fi příběhy plných *dänikenovských* záhad, přesto napsal i román kombinovaný prvky space opery se záhadami předkládanými kontroverzním autorem **Erichem von Dänikenem**.

Ludvík Souček se nebojí vyslat své hrdiny napříč galaxií, jde o veliký posun oproti **J. M. Troskovi**. Používá více technologických vymožeností a nejvíce je to patrné právě z popisovaných vesmírných lodí, kterými jeho hrdinové cestují vesmírem. V *Bláznech z Hepteridy* se však vůbec neobjevují inteligentní mimozemšťané, spíše jen fantaskní zvířata, protože lidé kolonizovali celou galaxii a nenavázali žádný kontakt s cizinci. Právě motiv prvního kontaktu lidstva s inteligentními mimozemšťany prochází celým jeho dílem.

Součkův román se odehrává v budoucnosti, za to **Troska** svojí trilogii zasadil do doby, ve které žil. To je veliký posun a v bližší či vzdálenější budoucnosti se odehrávají příběhy i následujících autorů. Pro cesty vesmírem ve svém románu používá **Ludvík Souček** vesmírné lodě. Lidská rasa je schopna stavět spousty vesmírných dopravních prostředků, zatímco **J. M. Troska** rozehrává svou fantaskní cestu jen s korábem, který je na Zemi unikátní, jelikož byla postavena jen jedna loď pro tuto výpravu.

Hvězdní honáci **Jiřího Walkera Procházky** jsou také ryzí space operou plnou

¹⁰⁰ NEFF, O. *Něco je jinak: komentáře k české literární fantastice*. Praha: Albatros, 1981, s. 255

různých světů a fantaskních zvířat a vesmírných lodí. Autor v ní používá množství motivů, které jsou typické právě pro tento subžánr, ale příběhem také prostupují westernové motivy, což je do té doby neobvyklé.

V jeho románu hvězdní honáci ženou své krávy do různých koutů galaxie, jako je hnali po prériích kovbojové na divokém západě. V příběhu se objevují i další westernové motivy. Setkáváme se spoustou planet, každou zabydlenou lidmi, ale i fantaskními tvory. Bohužel oproti *Bláznům z Hepteridy* v celém díle není ani náznak významného motivu, jakým je inteligentní mimozemský život. Schopnost pohybu vesmírem lidstvo získalo díky takzvaným vesmírným kravám, které jsou schopny pojmout lidi i stroje a poté cestovat rychleji než světlo. Motiv, že lidstvo používalo k cestování mezi planetami živé krávy, není v literatuře sci-fi obvyklý. **Jiří W. Procházka** tím prokázal velkou míru fantazie. **Procházka**, stejně jako **Souček**, opustil Sluneční soustavu. Jejich příběhy nás zavedou do delší vzdálenosti od Země, než v **Troskově** trilogii *Zápasu s nebem*. Vynálezy popisované v tomto románu jsou velice fantaskní.

Petr Macek v příběhu románu *Zrcadla* vytváří ryzí space operu na motivy televizního seriálu *Star Trek* (1966) **Gena Roddenberryho**. Jeho dílo tedy má jasně daný vesmír a literární hrdiny, protože už podobně situované romány vycházejí ve světě. V české literatuře je ale první. Je zřejmé, že se nechal inspirovat seriálem *Star Trek*. I když se jedná o prvního a zatím jediného českého spisovatele, který psal romány z tohoto prostředí, nelze říci, že by následoval vývojový trend české literární sci-fi scény. Ve světové literatuře není neobvyklé, že autoři píšou knihy podle úspěšného filmu nebo seriálu. Podobné je to i u autora **Jana Kotouče**, který se na rozdíl od **Petra Macka** nechal inspirovat knižním vesmírem *Honor Stephanie Alexander-Harrington* amerického spisovatele **Davida Webera**.

Spisovatelé i fanoušci sci-fi literatury si z děl světových autorů vypůjčují jednotlivé motivy nebo celý fantaskní vesmír a nechávají se jimi inspirovat. Do těchto světů zasazují své fantaskní příběhy jen s malými obměnami. Tyto krátké povídky z prostředí seriálu nebo filmu nazýváme *fanfiction*.

Jedním z prvních, který spojil ve svém díle dva subžánry v jeden, je český spisovatel **Robert Fabian**, který je vyhledávaným autorem české military sci-fi. Ve svém díle *Mariňáci* mísí military sci-fi spolu se space operou.

Příběh začíná na planetě Mars, kde se také odehrává první část trilogie *Zápasu s nebem*. I když se jedná o stejnou planetu, popisovaný život na ní je zcela odlišný. Zatímco **J. M. Troska** popisuje planetu rozdělenou na dvě části, první mírumilovnou, zato druhou

násilnický ovládanou. **Robert Fabian** vykresluje svou vizi Marsu realističtěji, planeta je obydlena lidmi a ne inteligentními mimozemšťany. To je veliký posun oproti jeho trilogii *Zápas s nebem*. Dialogy **Fabiana** jsou více hovorové, v některých pasážích narazíme dokonce i na vulgární řeč vojáků.

Posledním autorem, na kterém jsem ve své práci vykresloval vývoj subžánru space opery je **Jan Kotouč**. V jeho prvním románu *Pokračování diplomacie* popisuje velikou vesmírnou bitvu o celou Sluneční soustavu. Ve svém díle využívá spousty motivů, které jsou velmi často používány v klasických světových dílech. To dokazuje i samotný základní stavební kámen příběhu, boj mezi dvěma nepřátelými lidskými národy, který se objevuje ve sci-fi literatuře velmi často a není tedy ničím originálním.

Stejně jako příběhy **Roberta Fabiana** je jeho příběh *Pokračování diplomacie* postaven na vojenských hrdinech a autor zde obsáhle popisuje boje, válečnou taktiku a mnoho dalších motivů, které známe z armádního prostředí. Z příběhu je patrné, že autor je s armádním prostředím důvěrně obeznámen, ale přesto není tak brilantně a detailně popisován jako tomu bylo u **Fabiána**. Dokonce i mluva vojenských hrdinů je spisovná a ne hovorová, což by přirozeněji vycházelo z tohoto prostředí. Samotný autor se nechal inspirovat vesmírem *Honor Harringtonové Davida Webera*.

I přesto, že se **Jan Kotouč** nechal inspirovat jinými autory sci-fi literatury, není jimi ve svém díle *Pokračování diplomacie* tak svázán jako **Petr Macek** a jen využívá už vymyšlených motivů.

Klasický motiv, který se nejvíce vyvíjel, je cestování vesmírem na různé planety. Děj příběhu trilogie *Zápas s nebem J. M. Trosky* odehrává jen ve Sluneční soustavě, a proto není důvod se zabývat popisem vyspělého pohonu, který by mohl dopravit posádku *Aeoronautila* na druhý konec galaxie tak, jako tomu je **Součkových Bláznů z Hepteridy**. Právě omezení jen na naši sluneční soustavu bylo překonáno a tak začali hrdinové románů zkoumat a kolonizovat různé planety pomocí vesmírných lodí, které dovedou překonat rychlost světla. Nejčastěji se využívá takzvaného subprostoru, jak je v dílech hojně popisováno.

Je zřejmé, že některé motivy se v proudu času neměnily. Jako příklad slouží motiv, se kterým autoři často pracovali. Děj svých románů postavili na faktu, že lidé jsou ve vesmíru dominantní rasou. Přestože se v některých románech dočteme i o jiných rasách, stále máme pocit, že jen lidstvo je ta hlavní a důležitá rasa. Někteří autoři dokonce otázku mimozemského zcela života zavrhlí. V dílech autorů jako **Ludvík Souček, Jiří W. Procházka, Robert Fabian** se nedočteme o žádném inteligentní rase, se kterou by lidstvo mohlo navázat kontakt.

Zbraně se také objevují v románech space oper. Nejčastěji se vyskytují futuristické laserové pistole, kterými se brání hlavní hrdinové. I tento motiv se objevuje v česky psané sci-fi literatuře. Už v **Troskově Zápasu s nebem** je Arne obdařen *papersky smrti*, které silně připomínají tyto zbraně. Zato v sérii *Star Trek* se objevují ruční *fázery*, které dokáží nejen zabít, ale také omráčit, což byl velký posun ve vývoji těchto pistolí.

4.1 Military sci-fi

Military sci-fi je subžánrem sci-fi literatury, kde je v popředí nějaký válečný konflikt a jeho následné vojenské řešení. Hlavními postavami pak bývají vojáci nebo žoldnéři. Technologické vynálezy stojí na pozadí a slouží pro rozehrání a dokreslení příběhu. Tento subžánr se často prolíná s jinými, například space operou, ve které se popisují rozsáhlé boje vesmírných lodí, jak tomu bylo například v dílech spisovatele **Davida Webera**. Poprvé tyto dva subžánry propojil americký autor **Shariann N. Lewitt** ve svých dílech *First and Final Rites* (První a poslední pomazání – 1984) a *White Wings* (Bílá křídla – 1985), kde se právě řeší spory vesmírnými bitvami.

Robert Fabian napsal klasické dílo z prostředí military sci-fi, ale pro svůj příběh používá prvky i z prostředí space opery. Děj *Mariňáků* je temným a ponurým příběhem. Spolu s **Janem Kotoučem** používá spoustu motivů typických jak pro space operu, tak pro military sci-fi. Hned první motiv – vesmírná loď – je pro oba spisovatele samozřejmostí. I když je v románu *Pokračování diplomacie* více tříd a tvarů těchto bitevních lodí, mají jedno společné: jsou dobře vyzbrojeny. Podobně tomu je i u *Mariňáků*, jejichž loď je také vyzbrojena různými kanóny. V obou románech se také objeví přepravní loď neboli čluny. Pro přepravu po planetě se mimo těchto letadel používají i terénní vozidla. Autor v *Mariňácích* také využívá vysoce inteligentní počítače, bez kterých by cesta hlubokým vesmírem nebyla možná. Přesto počítače v podání obou autorů **Roberta Fabiana** i **Jana Kotouče** mají spíše veliké rozměry. **Kotouč** také využívá rozměrné stroje, ale lidstvo je vybaveno takzvanými PADDy neboli tenkými přenosnými počítači. Ty se poprvé objevily v seriálu *Star Trek: The Next Generation*, a je zajímavé, že posloužily jako inspirace pro komerční výrobky.

Jan Kotouč ve svém románu *Pokračování diplomacie* také popisuje vojenské postupy a je zde vyobrazen boj o celou soustavu, proto se zde setkáme s celou řadou válečných hvězdných lodí a bojů ve vesmíru. Autor si vymýšlí taktiky, kterými rozehrává svůj boj mezi dvěma znesvářenými národy. Stejně jako tomu bylo u **Roberta Fabiana**, v románu se

setkáme s mariňáky, kteří bojují na planetě nebo na asteroidu. Obdobné je to i u zbraní nebo plavidel, které jsou těžce vyzbrojeny. U obou děl se bojuje na planetě, v **Kotoučově** románu se větší část příběhu odehrává ve vesmíru na palubách bitevních křižníků. Zde je více popisována taktika válečných bojů, které spíše připomínají námořní bitvy. *Poslední diplomacie* je plná armádních výrazů a je zcela jisté, že je s těmito postupy a mluvou autor obeznámen. Toto platí i u **Roberta Fabiana**, ale v *Mariňácích* je jazyk hrdinů expresivnější.

Závěr

V této práci jsem se pokusil postihnout vývoj space opery v česky psané literatuře, poukázat na základní motivy v dílech našich autorů a porovnat je se zahraničními klasickými díly.

Jak je patrné, space opera se vyvíjela nejen ve světové, ale i v české literatuře. Největší posun v tomto subžánru jsme mohli pozorovat při popisování a využívání fantastických vynálezů a technologií. Jelikož se technika vyvíjela i v reálném světě, autoři začali používat a vymýšlet daleko sofistikovanější stroje. Novější spisovatelé ve svých románech už využívají fantaskních vynálezů a popisují je daleko realističtěji, než tomu bylo u starších autorů.

Dalším posunem ve vývoji space opery v české literatuře byl rozmach lidstva po celé galaxii. V trilogii *Zápas s nebem* **J. M. Trosky** se skupina dobrodruhů vydává prozkoumávat planety v naší Sluneční soustavě. Ve čtyřicátých letech to byla fantastická cesta, přesto se vysláním lidí na Měsíc tento motiv musel posunout dále a další autoři již kolonizovali daleké planety ve vesmíru, jako tomu bylo například u **Ludvíka Součka** nebo **Jana Kotouče**.

Samotná česky psaná space opera spíše kopíruje zahraniční. Autoři velmi často používají motivy, jež byly vymyšleny a popsány jinými autory, ať už více či méně známým a upraveny pro potřeby našich spisovatelů. Dokonce i **Troska**, který svým průkopnickým dílem položil základ tohoto subžánru u nás, se inspiroval motivy v dílech velmi známých spisovatelů, jako například díly **Julese Vernea** nebo **Herberta G. Wellse**. I další autoři, například **Petr Macek** své motivy hledal v zahraničních dílech.

V současné době se space opera prolíná s jiným subžánry, např. military sci-fi. To dokazují díla **Roberta Fabiana** a **Jana Kotouče**. V těchto knihách se můžeme dočíst o bitvách ve vesmíru nebo na cizích planetách.

Světová space opera se na dále vyvíjí a větší pozornosti se dostává tomuto odvětví i u našich spisovatelů. V zahraničí vyšla antologie *New Space Opera*, ve které se sdružují příběhy autorů, kteří píšou nový druh space opery. Tento nový trend je v britské studii *The Cambridge Companion to Science Fiction* pojmenován *postmodern space opera*.

Bibliografie

1. Primární literatura

FABIAN, Robert. *Mariňáci*. Praha: Straky na vrbě, 2000, ISBN 80-86428-01-X

KOTOUČ, Jan. *Pokračování diplomacie*. Praha: Klub Julese Verna, 2009, ISBN 978-80-87246-13-9

MACEK, Petr. *Zrcadla*. Plzeň: LASER-books, 2004, ISBN 80-7193-172-1

PROCHÁZKA, Jiří Walker. *Hvězdní honáci*. Praha: Altar, 1996, ISBN 80-85979-07-1

SOUČEK, Ludvík. *Blázni z Hepteridy*. Praha: Baronet, 2000, ISBN 80-7214-261-5

TROSKA, J.M. *Zápas s nebem*. Ostrava: Profil, 1970. bez ISBN

2. Sekundární literatura

ADAMOVIČ, Ivan. *Slovník české literární fantastiky a science-fiction*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství R3, 1995. ISBN 80-85364-57-3

BRONEC, Michael (ed.). *Třpyt mečů, záblesky laserů*. Praha: Straky na vrbě, 2008. ISBN 80-86428-84-2

CLUTE, John. – NICHOLLS, Peter. *The Encyclopedia of Science Fiction*. New York: St. Martin, 1995. ISBN 0-7172-3999-3

JAMES, Edward. – MENDLESOHN, Farah. *The Cambridge Companion to Science Fiction*. New York: Cambridge University Press, 2006. ISBN 978-0-521-81626-7

LANGER, Aleš. *Průvodce paralelními světy. Nástin vývoje české sci-fi 1976 - 1993*. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-857-3

MOCNÁ, Dagmar. – PETERKA, Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X

NEFF, Ondřej. – OLŠA, Jaroslav jr.. *Encyklopedie literatury science fiction*. Praha: AFSF; Praha: H+H, 1995. ISBN 80-85390-33-7 (AFSF); ISBN 80-85787-90-3 (H+H)

NEFF, Ondřej. *Něco je jinak: komentáře k české literární fantastice*. Praha: Albatros, 1981. bez ISBN

3 Internetové zdroje

BOJČEV, Nikola. *Co je to Star Trek?* [online]. Trekkies: český Star Trek portál

Dostupné z: < <http://www.trekkies.cz/view.php?cisloclanku=2005101801>>

PAVLIČ, Michal. *LIDÉ: Robert Fabian* [online]. *Neviditelný pes*

Dostupné z: <<http://neviditelnypes.lidovky.cz/lide-robert-fabian-03z->

[/p_scifi.asp?c=A091223_000923_p_scifi_hpe](http://neviditelnypes.lidovky.cz/lide-robert-fabian-03z-/p_scifi.asp?c=A091223_000923_p_scifi_hpe)>.

Heslo *Jiří Walker Procházka* [online]. LEGIE - databáze knih Fantasy a Sci-Fi

Dostupné z: < <http://www.legie.info/autor/410-jiri-walker-prochazka>>.

Summary

This work focuses on the space opera subgenre as written in Czech science-fiction literature.

Space Opera is currently the most common and respected subgenre of science fiction, her famous film and television work, notably the *Star Wars* saga and the *Star Trek* series, are known throughout all the world. The beginnings of space opera is difficult to date because its themes have appeared in some parts before they are stabilized as a genre of science fiction. For the first space opera novel is considered *The Skylark of Space* by writer **Edward E. Smith**. Despite the rapidly increasing popularity of space opera, this subgenre was named in 1941, when another American author **Wilson Tucker**, he commented that subgenre. Space opera quickly began to penetrate into the visual media such as comics, television, film production and into the computer in the form of video games. In the days of radio plays, was the infamous year 1938, when New York was broadcast radio play about Martian invade on Earth in *War of the Worlds* by **Herbert G. Wells**. That play was so realistic and through the coincidence caused a large and very serious hysteria in the U.S. population.

It is clear that the space opera as the genre evolved over time not only in world literature, but also in the Czech works. In the forties was published novel *Smrtonoš* **J. M. Troska**, which is the first volume of a trilogy *Zápas s nebem*. With this trilogy, the writer was considered a initiator in the domestic space opera sci-fi literature. Even though the trilogy was not a great success, **Ludvík Souček** tried to succeed in this subgenre with the novel *Blázni z Hepteridy*. Return to the roots of the space opera with novel *Hvězdní honáci* by **Jiří W. Procházka**. His novel planted into space where they overlap with elements of western and space opera. Not only **Procházka** in his space opera novel blended with other genres, **Robert Fabian** and **Jan Kotouč** to borrow motifs subgenre of military science fiction. In these novels we read about battles in outer space or alien planets.